

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Rev. Patr. Joannis Laurentii Berti, Ord. Eremit. S.
Augustini, Theologia Historico-Dogmatico-Scholastica,
Seu Libri, De Theologicis Disciplinis**

Berti, Giovanni Lorenzo

1750

In Libros De Theologicis Disciplinis Prolegomena.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-83620](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-83620)

IN LIBROS DE THEOLOGICIS DISCIPLINIS PROLEGOMENA.

IVINARUM RERUM DISCIPLINAM, quam propriè sapientiam nuncupari, affirmat in lib. XIV. cap. I. de Trinitate maximum Catholicæ Ecclesiæ lumen, ac firmamentum Augustinus, non solum contentiosam illam, quam Scholasticam dicunt, & quæ sublimiori & longè jucundiori, quam appellant dogmaticam, viam sternit, eamque validissimo præsidio tutatur, verum etiam hanc ipsam, in qua Fidem, Sanctorumque dogmata contra impiorum machinamenta vindicamus ac propugnamus, quantum vires tenuissimi ingenii mei suppetunt, adolescentibus nuper Philosophiæ doctrina formatis, Divino implorato Numine, tradere aggredior. Quoniam verò quisquis in novam aliquam facultatem intendit animum, quænam ea sit, quæ præsertim comprehendat, qua methodo teneatur, quidque voluptatis afferat, non mediocri solet inquirere solitudine; huic ego morem gerens Isagogicam Diatribam præmittere excogita-

vi: ut habita instituti mei ratione, in ipsoque limine dicendorum varietate, & utilitate perspecta, arduum quidem iter, sed felicitatis decorisque plenum arripiat. Etsi enim ego talis profectò non sum, qui vel eruditione, vel argumentorum copia Scholasticas disputationes efficere possim pleniores; dabo tamen operam, ut pluribus antiquorum Scriptorum dumetis purgata, ac interdum Recentiorum flosculis, placitisque conspersa amplior videatur via, quam juniores in scholarum latebris versaturi animo ingrediantur alacriori. Illud autem me consecuturum esse confido, si Augustinenses discipuli, quorum tantummodò causa universam Theologiam his libris mandare satago, una cum his elucubrationibus Opera Sanctissimi Protoparentis assidue legant, & pervolent. *humiliter orantes misericordie Dominum, ut eundem spiritum intelligentiæ legentes accipiant, quem ille accepit ut scriberet; & eandem illuminationis gratiam adipiscantur, ut discant, quam ille adeptus est, ut doceret.* S. Fulg. Lib. II. de Verit. Præd. & Grat. cap. 18.

C A P U T I.

De notione, variisque generibus Theologiæ.

S U M M A R I U M.

1. Quanam facultas veniat sub generali appellatione Theologiæ;
2. Pagani triplicem habuerunt Theologiam: nimirum fabulosam, naturalem seu physicam, & civilem,
3. & 4. Reprobatur universa idololatrarum gentium Theologia.
5. Definitio Theologiæ, ac discrimen inter infusam, & acquisitam.
6. Divisio Theologiæ in positivam, scholasticam, & mysticam.
7. Divisio ulterior in Theologiam Polemicam, Dogmaticam, & Adiaphoram Polemicam, & Adiaphoram. Item in Theologiam Dei, Beatorum, ac viatorum.

I. Quanam facultas veniat sub generali appellatione Theologiæ.

ITAQUE altissimam hanc facultatem Græco vocabulo *Theologiam* appellamus, quo significari intelligimus de *Divinitate rationem, sive sermonem*, ait lib. VIII. de Civit. Dei cap. I. S. P. Augustinus. Nam Græca lingua Deum dicimus Θεός, sermonem verò τὸν λόγον. R. P. Berti Theol. Tom. I.

Qua generali appellatione omnem de supremo Numine orationem, sive per scientiam ac disputationem instituta sit, sive fabulis, Rhetorumque figmentis exulta, sive sacra, sive superstitiosa ac profana, non incongruè dicere possumus Theologiam. Iapropter quæ de sum-

A

sum-

summo Deo tradidit Plato, & quæ de idolorum cultu Numa Pompilius, laudato nuper libro cap. 9. Magnus Augustinus Theologiæ nomine haud veritus est insignire. Sed quemadmodum naturali ratione ducti vix divinam attingimus existentiam, ac nonnulla summi Dei attributa, quæ humanam nullatenus superant perceptionem; ita naturalis illa Platonis, aliorumque Philosophorum supremæ causæ notitia ad Ontologiam, non ad specialem aliquam Sapientiam videtur spectare. Quæ verò de Gentium diis veteres idololatræ commenti sunt, tantum Theologiæ nomine censenda erunt indigna, quantum longè recedunt à veritate. Theologos ergo propriè dicimus, quos ex revelatis arcanis de divinitate audimus discentes, ut rectè observarunt Budæus in Commentariis, & in Prolegomenis Dionysius Petavius. Atque inde promanavit Theologorum nomen; quo primum appellatos novimus Christi discipulos ab Areopagita in suo, ut creditur, de Divinis nominibus libro, ubi ait: *Aderat & Petrus supremum decus, & antiquissimum Theologorum culmen.* Hactenus de vocabuli significatione.

2.
Pagani triplicem habuerunt Theologiam: nimirum fabulosam, naturalem, & civilem.

Pagani triplicem Theologiam habuerunt: Fabulosam, qua utebantur in theatris vario carminum genere ad numinum suorum flagitia, erroresque narrandos; hujusque Ethnicorum poetarum pleni sunt libri: Naturalem ac physicam, per quam Deorum genus philosophi scrutabantur, ut præstiterunt olim Cicero in libris de Natura Deorum, Macrobius in Saturnalibus, nec non posterioribus temporibus Lilius Giraldu Ferrariensis, Vossius, & quos contra Polytheos disputans opportuniori loco commemorabo: Civilem denique, quæ in urbibus commorantes, & confluentes ad templa erudiebat circa ritus ac sacrificia ad cultum peragenda Deorum. Quam postremam Numa septem Latinis, ac septem Græcis libris explicuit, quos erutos ex agro Petilii sub Janiculo à cultoribus altius terram molientibus, refert Livius Historiarum XL. ad annum Urbis Condite DLXXIII, fuisse Senatus judicio concrematos.

3.
Reprobatur universa Idololatræ Theologia.

Universam hanc idololatræ gentium Theologiam perstringit Apostolus in Epist. ad Rom. cap. 1. v. 23. his verbis: *Et mutaverunt gloriam incorruptibilis Dei in similitudinem imaginis corruptibilis hominis, & volucrum, & quadrupedum, & serpentum.* Quibus redarguit primò eos, qui corporeos homines supersticioso cultu venerati sunt,

non solum Romanos, sed & Græcos, & Persas, aliosque populos mortales Deorum turmas sacrilega religione profecutos; quamquam unicuique naturali rationis acumine notum est, quod de vero Deo scripsit Antiphanes, ὁ φθαρτὸς ἐν ὁράτοι, ἀδελὲ ἔσμε, οὐκ ὁρατὸς ἐν νοῦ, *oculis non videtur, nemini est similis.* Quare imbecilles infirmosque Deos ipsos fatetur in Epistola ad Matrem Alexander Rex Macedonum invictissimus, ut rectè in libro de idolorum vanitate Cyprianus, Felix in Octavio, & Athenagoras in Apologia pro Christianis. Et deinde damnat Paulus Aegyptios, quorum aquatica, terrestria, & volucra numina commemorant Theophilus Antiochenus, Strabo, Philo, atque Virgilius, Juvenalis synchronusque Paulo Lucanus. At quoniam Deorum gentium vanitatem modò refutare non vacat; audiatur D. Thomas hæc ad Apostoli testimonium adjiciens: *Videtur autem Apostolus triplicem Theologiam tangere Gentilium. Primò quidem civilem, quæ observabatur à Pontificibus in adoratione idolorum in templo, & quantum ad hoc dicit: Et mutarunt gloriam incorruptibilis Dei. Secundò Theologiam fabularem, quam poeta tradebant in theatris, & quantum ad hoc dicit: Qui commutaverunt veritatem Dei in mendacium. Tertiò Theologiam naturalem, quam observaverunt Philosophi in mundo partes mundi colentes, & quantum ad hoc dicit: Et coluerunt, & servierunt creaturae potius, quàm Creatori.* Hæc D. Thomas.

Eandem idolis addictæ Gentilitatis Divinam, si ita fas est nominare, scientiam jure, ac merito S. Pater Lib. VIII. de Civit. Dei c. 5. Platoniorum Theologia existimat deteriorem. Nam qui hanc olim sectati sunt, licet fidei lumine destituti, esse unam universorum causam, unumque beatitudinis largitorem nequaquam dubitaverunt. *Cedat eis igitur, sic eximius Ecclesiæ Doctor effatur, non solum theologia illa fabulosa Deorum criminibus oblectans animos impiorum; nec solum etiam illa civilis, ubi impuri Demones terrestribus gaudiis deditos populos Deorum nomine seducunt, humanos errores tanquam suos divinos honores habere vcluerunt: ubi ad spectandos suorum criminum ludos cultores suos tanquam ad suum cultum studiis immundissimis excitantes, & sibi delectabiliores ludos de ipsis spectatoribus exhibentes: ubi si qua velut honesta geruntur in templis conjuncta sibi theatrorum obscenitate turpantur, & quæcumque turpia petuntur in theatris comparata sibi*

4.
Prosecutio.

sibi templorum feditate laudantur. Et ea, quæ Varro ex his sacris, quasi ad cælum & terram, rerumque mortalium semina interpretatus est, quia nec ipsa illis ritibus significantur, quæ ipse insinuare conatur, & ideo veritas conantem non sequitur: & si ipsa essent, tamen animæ rationali, quæ infra illam creaturæ ordine constituta sunt, pro Deo suo colenda non essent, nec sibi præferri debuit tanquam Deos eas res, quibus ipsam prætulit verus Deus. Et ea, quæ Numa Pompilius revera ad sacra ejusmodi pertinentia secum sepeliendo curavit abscondi, & aratro eruta Senatus jussit incendi. His autem prædictas superstitiones Theologiæ species & enumerat Augustinus, & quasi in existimatione habendæ sint, luculenter demonstrat.

5. Verum mitto profanorum hominum rudimenta, & ad Theologiam nostram sermonem verto. Quam definire possumus rerum divinarum vel ex naturaliter cognitis, vel ex revelatis principiis comparatam doctrinam. Et sic ex principiis naturaliter notis deducitur, pertinet, ut jam diximus, ad Ontologiam, seu Metaphysicam, quæ singularum rerum creaturarum, ac supernarum inquirat essentiam. Si autem ex iis, quæ per revelationem innotescunt proficiatur, erit illa Theologia, quæ particularem constituit sapientiam; & quæ nonnullis divinitus animo illabitur, qualem habuere Salomon, & Apostoli, qui Spiritu Sancto repleti, ceperunt loqui magnalia Dei, nec non Sanctorum plurimi, etiam feminae, ut nostri Ordinis Sanctimonialis Clara, quæ non semel de altissimis Fidei nostræ mysteriis fertur differuisse. Sed ut plurimum studio ac labore comparanda est; nam Spiritus ubi vult spirat, & prout vult, gratiarum charismata dividit. Habes hinc, ut arbitror, discrimen inter *infusam*, & *acquisitam* Theologiam.

6. Porro hanc ratione methodi dividunt in Positivam, Scholasticam, & Mysticam. *Positivam* aliqui eam dicunt, quæ non servatis dialecticæ præceptis fusiori quodam dicendi genere divinam Scripturam, Fideique exponit mysteria: sed alii dictam putant, quod sua principia supponat, atque ex sacris literis, Apo-

stolicis Traditionibus, & Catholicæ Ecclesiæ statutis suas inferat positiones. Scholasticam nuncupamus Theologiam illam, quæ ad syllogisticæ artis regulas sese accuratius accommodat, neque à priori diversa est, nisi methodo disputandi: unde qui servato verborum delectu & ampliori oratione sua ex Theologicis fontibus deprompserit argumenta, non tam Scholasticam, quam Positivam tenere is videbitur Theologiam; eritque hac temporum ætate auditoribus suis haud ingratus, sive in rerum divinarum contemplatione, sive in iis, quæ ad formandos mores pertinent, occupabitur: etenim hæc Theologia præstat utrumque, & pro argumenti diversitate *Speculativa* dicitur, & *Moralis*. Mysticam porro nominamus illam, quæ non in sola contemplatione versatur, sed in Deum dirigit cordis affectum: de qua possumus ea verba Davidis usurpare Pl. xi. 7. *Eloquia Domini eloquia casta: argentum igne examinatum, probatum terræ, purgatum septulum.*

7. Ratione autem argumentorum, quæ Theologo pertractanda sunt, dividere possumus Theologiam in Polemicam, Dogmaticam, & Adiaphoram. *Polemica*, idest bellatrix, ea est, quæ cum hæreticis, ceterisque fidei hostibus sumemus contentionis, ea nempe, quæ in dirimendis Controversiis inter Fideles & Etherodoxos tota versatur. *Dogmaticam* ego quidem illam appello, quæ Patrum placita, sententiasque ad trutinam revocat; quippe *Dogma* idem est, ac scitum, vel decretum, etiam si *Polemicæ* Theses sermonis usus & consuetudo *Dogmaticas* indiscriminatim denominet. *Adiaphoram* autem dico, quæ absque fidei discrimine, errorisque periculo exercitationis causa inter Doctores exagitur, ut cum de suis distinctionibus Scoti, ac Divi Thomæ discipuli digladiantur. Denique ratione subjecti dividi potest Theologia in Theologiam *Dei*, *Beatorum*, ac *Viatorum*, quæ proculdubio satis solo nomine comprehenduntur. Atque hanc Theologiæ partitionem si quis minus aptam arbitrabitur, alteram fortasse meliorem excogitet proprio Marte, vel consulat initio sui Apparatus Petrum Annatum.

C A P U T II.

Num Scholastica Theologia, quæ Dialecticam in usum assumit sit penitus abjicienda?

S U M M A R I U M.

1. 2. Hæretici ferè omnes in Scholasticam Theologiam contumeliosè debacchantur. R. P. Berti Theol. Tom. I.

3. Cur hæretici nostras Cathedras parvipendant?

A 2

4. 5. 6. Theo-

Clementem Alexandrinum in I. Stromateon monuisse, neque probandum esse ciborum apparatus, in quo plura sunt condimenta, quàm quæ parata sunt ad alendum, neque scitum esse sermonis usum, qui oblectandis potiùs, quàm juvandis auditoribus servit. Sed ne videamur cultum, ornatumque in Theologis nostris damnare, nimiumque futilibus argutationibus indulgere, exponam modò, quodnam ferendum sit in hac dissertatione iudicium.

Propositio I. PROPOSITIO I. Theologo usus dialecticæ summopere est utilis, ac necessarius.

4. OSTENDITUR I. propositio de prompta ex sacris litteris argumentatione. Theologi munus est incredulos & contradictores arguere, detegere impugnantium sophismata, ac interroganti de his, quæ profitemur, congruam veramque rationem reddere. At hæc omnia suppeditat ars dialecticæ, quæ nexus argumentorum, sermonum versutias, & oppositionum indicat solutionem. Est ergo viro Theologo dialecticæ usus apprime necessarius & utilis. Priorem propositionem tradunt expressè divinarum oracula Scripturarum; nam Apostolus affirmat opus esse, ut Ecclesiarum Rectores fidelem sermonem amplectantur, ut exhortari possint, & eos, qui contradicunt, arguere, quoniam, inquit in Epistola ad Titum cap. 1. v. 11. *multi sunt docentes, quæ non oportet.* Et Petrus Epistola 1. cap. 3. v. 15. *vult nos paratos esse ad satisfaciendum omni poscenti rationem de ea, quæ est in nobis, spe;* nimirum Apologiam exhibere, si quis à nobis causam poposcerit Religionis. Debemus etiam, ut hortatur Sapiens cap. 8. v. 8. *scire versutias sermonum, & dissolutiones argumentorum.* Quod verò hæc omnia ad munus pertineant dialecticæ, satis constat.

5. Probantur II. ex PP. S. Clemens Alexandrinus in 6. Strom. scribit: *Sepimentum est dialectica, ut ne à sophistis veritas conculcetur.* Basilii in Caput 1. II. *Facultas dialecticæ muri instar est dogmatibus, quod ea non finit facile diripi, & quorumlibet incursum patere.* Gregorius Nazianz. Orat. 20. summis laudibus Basilium ipsum extollit, quod apprime calleret dialecticam, in eaque adeo præstaret, ut iis, qui cum eo disputabant, facilius esset ex labyrinthis sese extricare, quàm argumentorum ejus laqueos effugere. Ambrosius in cap. 5. Luca: *Quæ sunt Apostolorum, quæ laxari jubentur, retia, nisi verborum complexiones, & quasi quidam Orationis*

sinus, & disputationum recessus, qui eos, quos ceperint, non amittant. Atque ne singulos commemorem, S. P. Augustinus, cujus in II. Libro de Doctrina Christiana cap. 31. hæc sunt verba: *Disputationis disciplina ad omnia genera questionum, quæ in literis sanctis sunt, penetranda & dissolvenda plurimum valet. Tantum ibi cavenda est libido rixandi, & puerilis quædam ostentatio decipiendi adversarium.* Ex quibus Patrum testimoniis istud contextitur argumentum. Ea facultas Theologo perutilis est, ac necessaria, quæ est contra impugnatores sepimentum veritatis, & muri instar universis dogmatibus, & quæ à doctissimis, sanctissimisque viris commendatur, ac valere plurimum dicitur ad omnium questionum genera. Talem esse artem disputandi, seu dialecticam asserunt Sancti Patres. Hi igitur artem istam perutilem viro Theologo judicant, ac maximè necessariam.

6. Tertio loco propositio demonstratur ratione. Dialectica duo præstat, disputandi peritiam, qua absque erroris periculo unum ex alio deducitur, & notitiam sophismatum, qua adversariorum tela retundimus. Atqui utrumque munus exercere debet Theologus, qui & theses suis ex fontibus profert, & Atheorum, damnatorumque hominum declinat argutias. Ei ergo erit pedissequa ars disputandi. Urget hoc argumentum contra Cresconium Grammaticum S. P. lib. 1. cap. 13. ubi ait: *Quid est enim aliud dialectica, quàm peritia disputandi? Quod ideo aperiendum putavi, quia etiam ipsam mihi objicere voluisti, quasi Christianæ non congruat veritati, & ideo me doctores vestri velut hominem dialecticum meritò fugiendum potiùs, & cavendum, quàm refellendum, revincendumque consueverint.* Quod cum tibi non persuaserint, nam te adversus nos etiam scribendo disputare non piguit; tu tamen in me dialecticam criminatus es, quo falleres imperitos, illosque laudares, qui disputatione mecum congregari noluerant. Sed tu videlicet non dialecticauteris, cum contra nos scribis? Ut quid te ergo in tantum disputandi periculum projectisti, cum disputare non noveris? Aut si nosti, cur dialecticus dialecticam criminaris, ita vel temerarius, vel ingratus, ut aut imperitiam, qua vinceres, non refrænes, aut doctrinam, qua juvaris, accuses? Utuntur quippe non semel contra nos disputationibus iidem Hæretici, qui in disputando peritiam criminantur. Et Arnobius Junior in conflictu objicienti Serapioni, quod in dialecticum sophisma prorumperet,

ita occurrit: dialecticum sophisma duas facies recipit; & ut verum probetur quod adstruitur, & non verum ex aliqua parte arguatur.

7.
Theologi
Dialectica
utentes non
sunt fallaces,
& captiosi.

Postremo contra eos, qui Theologos dialectica utentes, tanquam fallaces & captiosos admonent esse vitandos, ita ex Augustino argumentor. Paulus Apostolus cum Stoicis, qui certissime dialectica arte pollebant, non semel contulit; vel ipse dialecticus erat, vel, si non erat dialecticus, & Christiano homini dialectici sunt evitandi; ergo ipse à dialecticis sese subduxisset, quod non fecit. Si fecit & ipse dialecticus; ergo non est dialectica, tanquam vitium in Theologo viro redarguenda. Stoici certe, inquit citato lib. cap. 14. S. Pater, maxime dialectici fuerunt: cur Apostolus Paulus, ne conferrent cum illo, non eos cautissime devitavit, & vestros Episcopos laudas, quod nobiscum velut cum dialecticis nolint habere sermonem? Aut si & Paulus dialecticus erat, & ideo conferre cum Stoicis non timebat, quia non solum acutè disputabat sicut & illi, sed etiam veraciter, quod non illi; jam cave cuiquam dialecticam pro crimine objeceris, qua usos Apostolos confiteris. Idem argumentum urget cap. xviii. ejusdem libri de Christo.

8.
Dialectica
usus est Christi-
stus, Paulus,
& SS. Patres.

In cuius argumenti confirmationem addere possumus exemplo Pauli, imò & Christi, dialectica usos fuisse Ecclesiae Patres, praesertim Justinum in Apologia pro Christianis, Athanasium contra Arianos, Basilium & Gregorium Nyssenum contra Eunomium, Cyrillum Alexandrinum in Dialogis, Hieronymum contra Helvidium, & Vigilantium, sanctissimum denique parentem Augustinum contra Academicos, Manichaeos, Donatistas, & Pelagianos, ut in hujus decursu Operis horum, aliorumque Patrum magna ex Parte construendi argumentis, facile quisque conjiciet.

Propositio 2. PROPOSITIO II. Non superfluit, sed viro Theologo plurimum confert etiam naturalis Philosophia.

9.
Philosophiam
naturalem prodesse
Theologo
Probatur, ex
S. Scriptura

Hanc propositionem probo 1. Scripturarum Divinarum auctoritate. Sapientiae VII. v. 12. Salomon de se ait: *Et letatus sum in omnibus, quoniam antecedeat me ista sapientia, & ignorabam quoniam horum omnium mater est.* Et quam hanc Sapientia fuerit, v. 17. exponens sequitur: *Ipse enim dedit mihi horum quae sunt scientiam veram: ut sciam dispositionem orbis terrarum, & virtutes elementorum, initium, & consummationem, & medietatem temporum, vicissitudinum permutationes, & com-*

mutationes temporum, anni cursus, & stellarum dispositiones, naturas animalium, & iras bestiarum, vim ventorum, & cogitationes hominum, differentias virgultorum, & virtutes radicum, &c. Paulus etiam ad Coloss. 1. v. 28. *Quem nos annuntiamus, inquit, corripientes omnem hominem, & docentes omnem hominem in omni sapientia, Divina nempe, & humana.* Unde sic arguo, Verus Deus procul dubio utilia docet, nec unquam ipse vanam ac perniciosam scientiam rationalium hominum menti indidit: utiliter quoque ad homines perficiendos ea adsumitur sapientia, quam proprio usu Apostoli commendarunt. Sed Deus bonorum omnium Largitor etiam naturalium rerum notitiam docuit Salomonem, eamque Paulus in corripiendis, formandisque neophytis adhibuit. Ergo haec Theologo non vana erit, & noxia, sed perutilis, & accommodata.

Secundò affero Sanctorum Patrum momenta. Clemens Alexandrinus lib. 1. Strom. docet, Philosophiam ante Dominum adventum Graecis ad justitiam fuisse necessariam; nunc autem ad Religiosam pietatem utilem esse, eò quod praevia quaedam eruditio sit iis, qui fidei per demonstrationem fructum colligunt: rursus, philosophiam ipsam ad sapientiam comparandam conducere. Plura ex Clemente collegit Canus lib. ix. de loc. Th. cap. v. ac Petavius in Prolegomenis cap. iv. Accedit Hilarius, qui lib. 12. de Tr. ait: *Fidem non nudam Apostolus, atque inopem rationis reliquit: quae quamvis potissima ad salutem sit, tamen nisi per doctrinam instruat, habebit quidem inter adversa tutam refugiendi recessum, non etiam retinebit constantem retinendi securitatem, eritque ut infirmis sint post fugam castra, non etiam ut arma habentibus adsit interrita fortitudo.*

Ulteriùs sic ab exemplo argumentor. Philosophica, naturalique ratione, & Christus, & Apostoli, maximeque Ecclesiae Doctores saepe sapientius, veritatem firmarunt: non est igitur Theologis Philosophiae usus interdicendus. Ant. pr. 1. Christus Dominus Matth. xxii. v. 20. ex imagine numismatis infert Caesari solvendum esse tributum. 2. Paulus Ep. 1. ad Corinth. cap. 12. probat, non opus esse, ut omnes in Ecclesia omnium gratiarum genere, ac scientiarum munere pelleant, quod in unoquoque corpore diversa sint membra, quorum singula suam habent energiam: nam: *si totum corpus, inquit v. 17., oculus; ubi auditus?*

10.

Probatur ex SS. Patribus.

II.

Probatur exemplo.

rus? sit totum auditus; ubi adoratus? &c.

3. Gregorius Thaumaturgus eruditum de anima conscripsit volumen solis Philosophicis argumentis compactum rogatus à Tatiano, quem sic alloquitur: *Falsisti, præstantissime Tatiane, ut cum efficacibus argumentis, sive demonstrationibus, sermonem, atque disputationem de anima tibi conscriptam mitterem, eaque in re nullis scripturarum uterer testimoniiis.* Athanasius sacrilegos homines, qui ex divinitatis doctrina cauponariam exercebant, redarguit, ut in Orat. de ejus laudibus narrat Nazianzenus, *texto flagello, & probabilibus argumentis ad persuadendum accomodatis.* Origenes studia Philosophiæ detrectantibus, ut scribit Euseb. Historiæ Eccl. lib. vi. cap. 15. reposuit se naturalibus scientiis sedulam dedisse operam, sed facem sibi prætulisse Apostolicos doctores Panthanum, Heraclum, aliosque. Didymus de se in suis ad Ecclesiasten Commentariis fatetur Grammaticæ, Rethoricæ, ac Philosophiæ operam non exiguam navasse; ac de postrema ait: *Nec minus adeunda Philosophia est, ut facilis suppetat demonstrationum facultas in iis, quæ contraria videntur.* Quod de Didymo narrat etiam in viii. Hist. tripart. cap. 8. Theodoretus. Augustinus denique, ut Melitonem, Justinum, Lucianum, Damascenum, aliosque innumeros prætermittam, nonné lib. xix. de Civit. Dei cap. 4. & in toto Opere Imperfecto contra Julianum, ex morte, hujusque vitæ miseriis demonstrat Originale peccatum ab Adæ posteris contrahi? Christus ergo, ac PP. quod demonstrandum erat, etiam philosophia, ac naturali ratione plura ad fidem moresque pertinentia confirmaverunt.

12. Postremo nonnullas hujus assertationis rationes producam. Harum prima sit: Theologo frequenter occurrit, ut hæc vocabula Generatio, Processio, Hypostasis, Libertas, Natura, aliaque plura, quæ partim sermonis usus, partim verò hæreticorum invexit versutia, usurpare debeat ratiocinando: Atqui horum notionem ideamque suppetat philosophia: Ergo hæc illi multum asserti commodi, & ancillatur. 2. Cuique ut ad fidem veniat, exhibenda sunt, quæ illi videntur familiaria; uti Paulus in medio Areopagi ex ipsa aræ inscriptione occasionem arripuit nunciandi Evangelium, neque cum Epicureis ac Stoicis differere detrectavit, prout Actor. narrat historia cap. xvii. v. 17. & 23. factus Hebræis Hebræus, Philosophis Philosophus, ut omnes lucrificeret: At etiam Theolo-

gus congregari debet aliquando cum acutissimis Philosophis, qui solius rationis ductu reguntur: Congruum est ergo, ut eos naturalibus, physicisque argumentis alliciat, ac trahat 3. Supernaturalis scientia, etsi philosophiam supergreditur, huic tamen non adversatur; fides etenim rationem superat, non evertit: Ergo si contra doctrinam Salvatoris hostes physicis insurgant argutationibus, debent naturali Scientia retundi, ostendendo huic eandem Christi Doctrinam non esse contrariam. Audias Clementem Alexandrinum in 1. Strom. *Porrò Græca philosophia ad Doctrinam Salvatoris accedens, non potentior facit veritatem, sed sophisticam adversus eam impressionem imbecillum reddens, propulsansque dolosas contra veritatem insidias, congruens vineæ sepimentum, & vallum dicitur.*

PROPOSITIO III. Non debet Theologus naturali solummodo duci philosophia, sed illam in obsequium fidei captivare revelationibus divinis subnixus.

Assertum istud, quod maxime notari vellem, eo namque præcipua corruunt objecta adversariorum, probo 1. ex Sanctis PP. Joannes Damascenus Dialogorum primo ait: *Porrò decet Reginam ancillarum quarundam uti ministerio. Accipiamus igitur doctrinas istas tanquam veritatis famulas, & impietatem, quæ tyrannico dominatu sibi eas usurpaverat, procul amandemus: neque bono malè utamur; nec ad circumveniendos simplices convertamus artem illam disputandi.* Ac S. Pater Augustinus Epist. cccxii. iteratò monet. *ut in quibusdam rebus ad doctrinam salutarem pertinentibus fides præcedat rationem.* Cyrillus pariter in lib. iv. Commentariorum ad Joannem, *Post fidem, inquit, cognitio sequitur, non illam antecedit.*

Deinde probatur ratione. Etenim discursus Theologicus, ut scribit Quæst. 1. Probatio art. 2. Gregorius noster Ariminensis, ex ratione. cui ceteri omnes assentiuntur, constat ex revelatis propositionibus, vel saltem ex altera hujusmodi. Debent enim alia esse principia Theologiæ naturalis, alia supernaturalis, atque, ut docet Magister Sententiarum in Prologo, Fides nostra Davidicæ turris clypeis communiri: Atqui Theologus principiis naturalis philosophiæ hæret tantum, quando asserta argumento à sola ratione petito corroborat: Ergo si Philosophiæ tantum insistat, nunquam Theologico procedet discursu.

PROPOSITIO IV. Scholastica methodus, ad quam Petrus Lombardus Theologiam revocavit, non est absolute necessaria,

Propo. sto 3

13.

Probatio ex

SS. Patribus.

14.

Probatio

ex ratione.

Propositio 4.

cessaria, bene tamen perutilis, & accommodata.

15.

Constat prima pars; siquidem ante Magistrum pluribus sæculis Fides perseveravit, floruit maximè virtus, Patres Orthodoxi quamplurimos Hæreticos confutarunt, quamquam non erat præsens methodus Theologicas res pertractandi. Constat etiam altera pars; quippè optandum est, ut in tradendis disciplinis confusio, quantum fieri potest vitetur, agendo primum de natura & existentia objecti, deinde de ejus proprietatibus, & consequenter dereliquis ad idem spectantibus, singula ad certa capita revocando: Sed hoc præstat Scholastica methodus: Ergo, &c.

Propositio 5.

PROPOSITIO V. Theologia Scholastica, quidquid reclament nebulones, est utilis, necessaria, & ad profligandas hæreses, fidemque servandam aptissima.

16.

Probatur ex
oraculis scri-
pturarum.

Sequitur assertum ex dictis, ac ostenditur primò: Vera Scholastica Theologia ea est, quæ ad oracula Scripturarum ad Apostolorum traditionis, ad antiquorum testimonia Patrum addit pro arguendis erroribus, ac veritatibus confirmandis aliqualem usum dialecticæ: quæ nititur quandoque naturali philosophiæ, ut sapientes fidei lumine destitutos sibi captivet, & in obsequium veritatis devincat: quæ demum differendo non vagatur inordinate, ut facere cogebantur antiqui modò unum dogma, modo alterum, cum varii errores insurgerent, vindicando; nam ego istam de Theologia ideam habeo, quidquid contendat, qui in frivolis, minimisque præcipuam operam perdunt. Sed dialectica in unaquaque scientia apprimè requiritur, ut apparet ex priori propositione: naturalis philosophia, ut ostendi propositione secunda, à Theologo jure adhibetur; atque recta methodus, præterquam, quod accidentaria est, nec scientiæ naturam immutat, ut dicebam nuper, scilicet propositione præcedenti, à cordatò viro rejici non debet. Ergo Scholastica Theologia utilis est, necessaria, & ad fidem juvandum idonea.

Comprobatur Conclusio Summorum Pontificum auctoritate; nam Urbanus

IV, Innocentius VI, & Joannes XXII. Summam D. Thomæ plurimum commendaverunt, ut videre potes apud Contensonium in illius doctrinæ defensione, & Eminentissimum Gotti Quæst. 1. dub. III. §. 2. num. XIV. Innocentius IV. mandavit Alexandro Alensi ut Summam Theologicam ederet, quam Alexander IV. suo probavit diplomate. Sixtus V. in Bulla, in qua D. Bonaventuram connumerat eximiis Ecclesiæ Doctoribus, ait: *Hujus tam salutaris Scientiæ cognitio, & exercitatio semper certè maximum Ecclesiæ adjumentum asserre potuit, sive ad Scripturas ipsas verè, & sinè intelligendas, & interpretandas; sive ad Patres securius, & utilius perlegendos; sive ad varios errores & hæreses detegendas, & refellendas* Quantò igitur magis illi, idest Hæretici, hanc munitissimam Scholasticæ Theologiæ arcem oppugnare, & revertere conantur, tantò magis nos decet hoc invictum Fidei propugnaculum defendere, & hereditatem Patrum nostrorum conservare, & tueri. Magnificè pariter hanc Theologiam extollit Conc. Lateranense IV. damnans ejus impugnatorem Abbatem Joachimum: Viennense Concilium de parvulorum Baptismo: & Sacra Tridentina Synodus sess. 5. de Reform. cap. 1. ubi præcipit ut hujus Theologiæ instituantur Magistri indicta præbenda ac stipendio.

17.

Probatur au-
thoritate Ss.
Pontificum.

Tandem quis sibi met persuadeat inutilem esse scientiam tanto labore à Viris doctissimis, ac sanctissimis comparatam; cujus toto terrarum orbe viget usus; quam universæ celebriores Academiae profitentur; & quæ in dies clarissimorum Virorum exercet ingenia? Erit ergo Theologia Scholastica, ut quidam ait apud Franciscum Henno quæst. VII. concl. *Ecclesiæ lumen, Fidei columnæ, trutina veritatis, errorum clava, fulmen hæresum, fax mysteriorum, & Catholicæ doctrinæ lapis lydius.* Fortasse vellent Theologi, ut acerbiori stylo facultatem suam vindicassent, ac detractoribus vicem reddidissent; sed frugi scriptori, qualem me esse desidero, est à loquacitatis libidine temperandum.

18.

Probatur ex
viris doctissi-
mis.

C A P U T III.

Solvuntur ea, quæ contra Scholasticen objiciuntur.

S U M M A R I U M.

1. 2. 3. 4. Adversarii ex S. Scriptura, Ss. Patribus, exemplis, & hæresum portentis probare conantur, Philosophiam, humanamque sapientiam nobis interdici.

5. 6. 7. 8. 9. Solvitur objectio.

10. Probare nituntur adversarii, Theologiam Scholasticam fidei Catholicæ adversari.

11. Satisfit objectioni.

12. Scho-

12. Scholasticis obijcitur, quod inter se non conveniant; sed in rebus etiam ad fidem pertinentibus scandalosa contentione differant.
13. Solutio objectionis.
14. Dicitur, turpi illa vocabulorum barbarie: *entitas, quidditas, opus operatum, materialiter, formaliter &c.* Theologiam suo nitore, ac puritate expoliari.
15. Solidè ad hoc respondetur.
16. Obijcitur, nullum argumentorum genus afferre utilitatem in divinis rebus explicandis.

17. 18. Expediuntur objecta.
19. Reprobant adversarii modum Scholasticum ob ejus novitatem.
20. Solvitur obiectio.
21. Scholastici plures quæstiones metaphysicas apud præcos Ecclesiæ Patres inauditas afferunt.
22. Enervatur obiectum.
23. Scholastici plura inutilia, futilia, ac prope modum insana afferunt.
24. Ostenditur contrarium.

Objectiones
contra Scho-
lasticen.

EA modò, quæ contra vindicatam hæcenus Theologiam ab ejus impugnatoribus opponuntur, sunt diluenda: quorum aliqua solam philosophiam perstringunt; aliqua vero in methodum, rationemque Scholasticorum invehunt. Sunt autem ista.

I. **Obiectio ex** Opp. I. Philosophiam, humanamque sapientiam nobis sacri libri interdicunt. **Ss. scriptura.** Ergo huic nihil est operis impendendum.

Prob. ant. Nam Ecclesiastes cap. 1. 13. legitur. *Et proposui in animo meo querere, & investigare sapienter de omnibus, quæ fiunt sub sole. Hanc occupationem pessimam dedit Deus filiis hominum. Et Apostolus ad Colossens. 11. 8. Vide-te, ne quis vos decipiat per philosophiam, & inanem fallaciam, secundum traditionem hominum, secundum elementa mundi, & non secundum Christum.* Et 1. ad Corinth. cap. 11. v. 4. *Sermo meus, & prædicatio mea non in persuasibilibus humane sapientiæ verbis, sed in ostensione spiritus, & virtutis: ut fides vestra non sit in sapientia hominum, sed in virtute Dei.* Cujus generis plura in Divinis occurrunt literis.

2. **Confirmatio**
ex Patribus.

Confirmatur I. Ex Patribus; etenim S. Basilii sic libro 1. contra Eunomium invehitur: *Hæc illum ex mundi sapientia garrere, à qua in præceptis abreptus hanc sermonis novitatem ingressus est, non est difficile monstrare. Aristotelis enim sunt, ut qui legerunt, testari possent, sermones illi de habitu, & privatione in libro ejus, qui inscribitur Categoriarum.* Et infra de iis, qui sæculari humanaque reguntur sapientia, exponit illud Psalmi cxviii. v. 85. *Narraverunt mihi iniqui fabulationes, sed non ut lex tua.* Consimilia habet Gregor. Nyssenus lib. 2. contra eundem Eunomium, & Cyrillus Alex. Theol. xi. Quid verò de cavenda Philosophia non ait Tertullianus? Is lib. de Præscript. cap. vii. dialecticam appellat coactam, duram, versipellem, molestam operariam contentionem, ac artificem destruendi; & demum esse ab Ecclesia eliminandam his verbis affirmat: *Quid ergo Athenis, & Hierosolimis? quid Academia, & Ecclesia? quid Hæreticis, R. P. Berti Theol. Tom. I.*

& Christianis? Nostra institutio de porticu Salomonis, qui & ipse tradiderat Dominum in simplicitate querendum. Viderint qui Stoicum, & Platonicum, & Dialecticum Christianismum protulerunt. In libro quoque de Anima non semel clamat, *auferendam esse argumentationem.* Item Leo Magnus sermone v. de Nat. *Abigatur, inquit, terrenarum caligo rationum, & ab illuminatæ fidei oculo mundana sapientiæ fumus abscedat.*

II. Confirmatur ab exemplo. I. quoniam Apostoli, qui tamen veri fuerunt Theologi, neque Dialecticam, neque Philosophiam habuerunt; licet juxta Domini pollicitationem illos Spiritus Sanctus omnem docuerit veritatem. 2. Augustinus disputans contra insaniam Manichæorum, qui gloriabantur se initium, finem, & mundi causam adinvenisse, ait lib. 1. de Aetis contra Felicem cap. 10. *Non legitur in Evangelio, Dominum dixisse, mitto vobis Paracletum, qui vos doceat de cursu Solis, & Lunæ. Christianos enim nos facere volebat, non Mathematicos.* Sufficit autem, ut homines de iis rebus quantum in schola didicerunt, noverint propter humanos usus. Ad usum ergo Theologiæ humane rationis doctrinam nihil prodesse ex Augustino didicimus. 3. Narrat Socrates Historiarum lib. 1. cap. 8. quod cum in Nicæna Synodo Dialectici quidam argumentantes omnia turbarent, ita illos simplex quidam Laicus compellavit: *Christus & Apostoli non artem nobis Dialecticam, nec inanem versutiam tradiderunt, sed apertam, ac simplicem sententiam, quæ fide bonisque actibus custoditur.* Quibus dictis assenserunt omnes, & ipsi Dialectici æquiore animo quieverunt. Hinc ista emergit argumentatio: Si Dialectica ac Philosophia Theologo aliquid afferret utilitatis & commodi, has disciplinas docuisset Apostolos Spiritus Domini, eisque Concilia ac Patres insurgentes hæreses depulissent: Atqui oppositum omnino accidit: Ergo &c.

Rursus confirmatur tertio. A philosophia deteriora hæresum portenta promanarunt:

B

manarunt:

4.
Confirmatio
e portentis
hæresum.

manarunt: Ergo tantum abest, ut Ecclesiæ sit utilis, quin potius ei nocet quammaximè. Prob. antecedens auctoritate, & experimento: Auctoritate, nam Tertullianus lib. de Anima cap. 3. Philosophos appellat *Patriarchas Hæreticorum*: Et cap. vii. de Præscript. hoc discrimen statuit Hæreticos inter & Catholicos, quod hi in simplicitate Dominum quærant, illi autem inferant *Aristotelem*, qui illis *Dialecticam instituit*. Ambrosius lib. 1. de Fid. cap. 3. & in Pl. cxviii. scribit, Arianos in perfidiam ruisse, quod elegerint disputationum tendiculas *secundum Dialecticæ disciplinam*: & S. P. Aug. serm. 81. de Tempore asserit, ciniphe, qui tertia plaga vexarunt Egyptios, designare Philosophos simul, & Hæreticos, qui verborum *stimulis animas terebrant*. Accedunt experimenta; etenim Aristotelicis inventis ad exitum, ac pestem abusi sunt Arius, Eunomius, Aetius, ut scribunt Rufinus, Basilus, Gregorius Nyssenus, Epiphanius, & Socrates. Quapropter anno 1204. Philippo Augusto Rege Francorum, Aristotelis Metaphysicam Parisiis damnatam esse, narrat in libro de Gestis Philip. Rigordus. Esecta quoque Platoniorum prodiisse omnes ferè superiorum ætatum hæreses Valentini, Marcionis, Manetis, aliorumque nebulonum, initio primi libri de Trinitate ostendit Petavius. Auctoritate ergo, atque experimento compertum est singulas hæreses philisophorum tendiculis fuisse confutas.

5.
Solutis objectionibus
1mæ.

Resp. ad argum. nego ant. Sacræ enim literæ volunt Ecclesiæ Doctorem idoneum esse ad hortandum, docendum, corripiendum, ad distinguendas veritas sermonum, ac respondendum stultis juxta stultitiam suam. Monent tantum, ne ad humanarum rationum momenta Christiana Fides potissimum exigatur: quod & nos præcepimus superiori propositione 111. Itaque ad locum Eccles. repono, Ecclesiasten de felicitate hujus vitæ verba facere, & diligenti creaturarum omnium inquisitione hoc unum evincere, quod omnia vana sint, obnoxia mutationi, ac spiritus afflictio, ita, ut in nullo hujus sæculi bono rationalis hominis vera consistere valeat beatitudo, idque contra eos, qui hanc sive in voluptatibus, sive in affluentia deliciarum, sive in humana locaverunt sapientia. Propterea non dixit *occupationem pessimam* esse, scrutari humana intelligentia cælestem, terrenamque creaturam, sed in ista occupari; idest, tanquam finem illam habere. De quo

loco tum quod apertissimus sit cuique legenti, tum quod disertissime ut cetera omnia, expendatur à Cano lib. ix. cap. 9. satis mihi videor dixisse. Alterum Pauli ex Epist. ad Coloss. immerito in nos detorquent, cum ibi hortetur fideles, ut caveant ab Epicureorum secta; quæ per inanes fallacias Dei providentiam evergens à vera religione, quam Atheniensis conculcaverat Epicurus, plurimos retrahebat. Explodit ergo Paulus illam dumtaxat philosophiam, quæ adhaeret falsis improborum hominum traditionibus. Quod etsi vulgari populo Apostolus vetaret philosophiam, non idem iudicium ferendum esset de Pastoribus, & Doctoribus; quorum non solum est credere, sed etiam reddere rationem poscentibus. Enim verò neque nos universis Ecclesiæ membris necessariam ducimus esse Theologiam, sed tantummodò Corpori. Addo, nos Philosophiam eodem fine in Scholis recipere, videlicet, ne quis nos seducat, & decipiat per philosophiam, & inanem sapientiam; facilius enim evitantur jaculla, quæ prævidentur.

6.
Solutio confirmationis
1mæ.

Ad 1. Confirmationem dico, Patres illam tantum philosophiam abjicere, quæ sola naturali ratione arcana fidei scrutatur; necnon fallacem Dialecticam, quæ tricis & sophismatibus ingenia implicat tardiora. Et meritò, cum nata vix religione, Christiana Fides Paganos habuerit irrisores, hostesque implacabiles Hæreticos, qui in eam Platonis & Aristotelis nefaria dogmata inducere tentaverunt ex horum philosophorum officina prodeuntes. Ceterum Philosophiam, & Dialecticam ancillam fidei, & veritatis indagatricem non semel commendaverunt, quippe qui optimè noverant esse contra sophistas veritatis sepimentum. Basilus ergo, Nyssenus, Cyrillus eo pacto loquuntur contra Arianos, qui per ideam humanæ generationis Divinum Verbum creatum esse temerè contendebant; statuebantque, ut ait lib. 1. de Fide Divus Ambrosius, *Omni vim venenorum suorum in Dialectica disputatione*. In eo sensu ait Leo Magnus illuminatæ fidei oculum non esse fumo mundanæ sapientiæ offuscandum. Facillimum est ergo veteres inter se conciliare, si dicamus reprobari ab illis usum Philosophiæ tanquam pestilentem, ac noxium, quando sola credendi ratio in humana ratiocinatione concluditur; & cum ad circumveniendos rudes callida, & versuta Dialectica identidem usurpatur: non verò procul amandandas esse mundanas disciplinas, cum presidio sunt Religioni, eique tanquam ancillæ deserviunt.

Addam

7.
Confirmatio
solutionis.

Addam nonnulla de Tertulliano, cuius praesertim testimonio inimici Scholastici abutuntur. Is citato libro de Praescript. Philosophos carpit, qui *gloriae solius, & eloquentiae libidinosi si quid in sanctis Scripturis offenderunt digestum pro instituto curiositatis ad propria verterunt: qui affectant veritatem, & affectando corrumpunt, qui de una via obliquos multos, & inextricabiles tramites sciderunt*; tales enim fuisse illius aetatis Philosophos, affirmat cap. XLVII. Apologetici. Quos ego non philosophos dixerim, sed philodoxos. Et in libro de Anima loquitur contra asserentes, eam esse mortalem, pertinaciter innixos solis sensuum animadversionibus, quibus observabant homines nasci, crescere, & mortalia appetere ad vitam alimenta: cuiusmodi erat quidam medicus Soranus nomine; de quo cap. VI. ejusdem libri. At Tertullianum minimè usum improbasse philosophiae satis constat. Primò quia in lib. de Resurrect. Carnis asserit, quod *nos quoque provocant Haeretici philosophari*: quibus verbis, ait in Notis ad cap. VII. de Praescript. Jacobus Pamelius, *necessariam esse aliquam Philosophiae scientiam satis indicat*. Deinde in eodem libro aperte sese explanat, ubi ait: *Est quidem & de communibus sensibus sapere in Dei rebus, sed in testimonium veri, non in adiutorium falsi: quod sit secundum divinam, non contra divinam dispositionem; quaedam enim & natura nota sunt, ut immortalitas animae, &c.* Praeterea Tertullianus ipse disputans contra Marcionem probat, dari non posse duo summa magna, quia hoc est esse summum magnum par non habere: probat lapsum hominis Deo non esse imputandum, quoniam Deo Coaeternam esse bonitatem apparet ex universi factura: probat materiam non esse Deo Coaeternam, quia is debet esse causa omnium, ut illum Deum confiteri possimus. Immortalitatem verò animae nonnè demonstrat in libro de Resurrect. Carnis ex Platone, ex communibus sensibus, ex hominum conscientia? Invehitur ergo in eos tantum, quibus nulli assentiri dogmati libet, quod humana ratione non capitur; vel qui ventosa sapientia auram captant, & circumveniunt simpliciores, homines non solum fidei, sed etiam Reipublicae perniciosissimi, expulsi olim à Thebanis, à Spartiatis, ab Argivis, ut idem Tertullianus scribit in suo Apologetico, atque imperante Domitiano ab ipsa Roma, ut refert Eusebius in Chronico.

Ad 2. Confirmat. Resp. nullo ex ad-
R. P. Berti Theol. Tom. I.

ductis momentis improbari in Theologo physiologiam. Nam primum ab exemplo Apostolorum in Adversarios retorquetur. Apostoli non fuerunt Grammatici, non eloquentes sed ex tempore ad Philosophos ac Tyrannos revincendos sapientissimè loquebantur. Ergo si exemplum placet Apostolorum, ignorare debemus Grammaticam, esse barbaros, & repente colloqui, implentes in nobis promissum Christi, Matth. x. v. 19. *Nolite cogitare quomodo, aut quid loquamini*. At non valet in nobis exemplum Apostolorum; nam illis omnia divinus Spiritus suggerebat: nos autem sumus hoc peculiari munere destituti. In secundo, ac tertio non est cur diutius immoremur; nam Augustinus jure reprehendit Felicem Manichaeum; cum nihil pertineat ad Christianam Fidem, de qua cum haeretico disputat, esse Mathematicum, & siderum cursum metiri: & Socrates loquitur de quibusdam dialecticis, qui licet Scripturarum auctoritatem reciperent, spretis divinis literis, solis parallogismis conabantur adstruere Filii Divinitatem.

Ad ultimam Confirmat. dist. ant. A philosophia promanarunt haereses, cum aliqui sacras literas, ac traditiones arte dialectica tentarunt convellere, & creando regulam in sola humana sapientia constituerunt; conc. E philosophia haereses derivarunt, quum posita in divinis revelationibus ratione credendi, humanis disciplinis usi sunt in fidei praesidium ac fulcimentum, neg. Jam habes, quid respondeas ad utramque hujus antecedentis probationem. Tantum nota, Magdeburgenses inter Tertulliani errores collocare, quod affirmaverit, ex philosophia ortas haereses; ut observat Pamelius in Notis loc. cit. Sed nos Tertullianum, aliosque commodius interpretamur.

Secundò respondetur, Haeticos abuti etiam Scriptura sacra, ut scribit Hilarius ad Constantium Augustum: *Nemo haeticorum est, qui se non secundum Scripturas praedicare ea, quibus blasphematur, mentiatur*; & tamen sacras literas noxias, & inutiles esse nullus dixerit.

Opp. 2. Scholastica Theologia Fidei Catholicae adversatur. Ergo meritò ipsi Catholicæ adversatur. Pr. ant. Scholasticae non est certè ad credendum necessaria; neque ad fidem formandam exigitur, dicente Tertulliano de Praescript. cap. 8. *Nobis curiositate opus non est post Christum Jesum, nec inquisitione post Evangelium*. Deinde ejus perfectionem minuit, cum perfectius sit

8.
Solutio confirmacionis
2da.

9.
Solutio confirmacionis
ultima.

10.
Objeccio 2a.

fit simpliciter credere, quàm veritatem inquirere: unde Cassianus ferm. de Fide aiebat: *Quid mihi querere, quomodo verum sit, quod Deus dixit, cum dubitare non debeam, quin verum sit, quod Deus dixit?* Ad hæc tollit ipsius fidei quodcunque meritum, auctore Gregorio Hom. 26. *Fides amittit meritum, ubi ratio præbet experimentum.* Denique removet à Dei cultu, cum viri docti videantur contemplationi veritatum æternarum minùs dediti, & ad perfectam vitam capeffendam parùm idonei. Sed facultas, & ars quæ ad fidem non exigitur, quæ minuit ejus perfectionem & tollit meritum, quæ reddit hominem erga Deum tepidiorem, Fidei censenda est adversari: Ergo, &c.

11.
Solutio.

Resp. nego ant. Ad ejus probat. singulas propositiones distinguo: Scholasticæ non exigitur ad Fidem, idest, non conducit ad nova dogmata inveniendâ; Esto. idest, nullo modo deservit ad defensionem, & explicationem eorum dogmatum, quæ sunt tradita; nego. Perfectius est simpliciter credere, quàm veritatem scrutari libidine rixandi, & contentions pruriginè, co. ad ipsius Fidei præsidium, & proximorum institutionem, nego. Fides amittit meritum, ubi ratio præbet experimentum rationis, & ubi hoc experimentum quaritur motivo incredulitatis; ut in Thoma, qui noluit credere Christum surrexisset, antequam vulnera ejus palpasset, & de quo laudato loco sermonem habet Gregorius, id quidem verum est: ubi additur experimentum rationis ad revincendam obsecutorum perfidiam; id falsum est. Viri docti quandoque tepidiores sunt ob doctrinam, quoniam hæc seipsa à Dei cognitione, & amore retrahat; Est propositio Moliniana sexagesima quarta ab Innoc. XI. proscripta in Bulla, *Cælestis Pastor*, & injuriosa innumeris Ecclesiæ Patribus, qui pietatem ac sapientiam conjungere; opposita quoque naturali rationi, quæ docet majorem esse Dei amorem, ubi major est Dei cognitio. Removet aliquando à Dei cultu propter cupiditatem, vel curiositatem, cui nimis addicitur; concedo hanc propositionem, & nego consequentiam.

12.
Objeção 3.

Opp. 3. Saltem verum est, quod contra Scholasticos objiciebat Pappus Argentoratensis, Scholasticos ipsos nunquam inter se convenire, atque de rebus etiam ad fidem pertinentibus scandalosa contentione differere.

13.
Solutio.

Resp. Id nobis ab Hæreticis opponi, quod in eos adamussim quadrare compertum est, cum ad invicem conten-

tionibus pugnent insensissimis, & ex una illorum secta innumera statim prodierint; ita ut repeti debeant verba Hilarii ad Constantium. *Periculosum nobis, atque miserabile est, tot nunc Fides existere quot voluntates: & tot nobis doctrinas esse quot mores.* Vide de innumeris Navatorum placitis Historiam Variationum Jacobi Bossueti. Nos autem duo quæstionum genera distinguimus, æternum earum, quæ dogmata fidei comprehendunt, cujusmodi sunt, an Deus sit unus, an sit in divinis Personis Trinitas, an Verbum carnem assumpserit; alterum illarum, quæ in utramque partem absque fidei discrimine defendi possunt, veluti quando de virtuali ac formali attributorum divinatorum distinctione, de præcipua Incarnationis Dominicæ causa, de simultanea rerum productione altercamur. Neque nos latet, Sanctum parentum Augustinum lib. de Peccat. Orig. cap. 23. scripsisse: *Longè aliter se habent quæstiones istæ, quas esse præter fidem arbitratur, (Cælestius) quàm sunt illæ, in quibus salva fide, qua Christiani sumus, aut ignoratur, quid verum sit, & sententia definitiva suspenditur, aut aliter, quàm est, humana, & infirma suspitione conjicitur.* Itaque in iis, quæ ad fidem spectant, quoniam certa nituntur revelatione, penitus consentimus; sed in iis, quæ ancipiti hærent fundamento, iniquus est, quisquis in nobis unanimem sensum expostulat, maxime dum is in fidei capitibus dissentit ab aliis.

Dices: Quid sibi vult in pertractandis illa turpis, & lutulenta vocabulorum barbaries, *Entitas, quidditas, opus operatum, materialiter, formaliter*, aliorumque plurium, quibus à Scholasticis suo nitore, ac puritate expoliata est Theologia?

14.
Objeção de barbarie vocabulorum.

Resp. Et his vocabulis suam subesse ideam, eaque, licet obscuram reddant latinitatem, tollere sermonis æquivocationem, & planiori via exorta diffidia dirimere. Recordamur scripsisse Augustinum Enarrat. in Ps. 36. *Non timeamus ferulas Grammaticorum, dum tamen ad veritatem solidam, & certiores perveniamus:* & lib. 4. de Doctrina Christiana cap. 11. *Bonorum ingeniorum insignis est indoles, in verbis verum amare, non verba:* tum in lib. contra Adim. cap. 71. *Mundanis scriptoribus tota cura de verbis est; nostris de rebus.* Attamen propter eos, qui ad Religionem, optimosque mores trahendi sunt & alliciendi, ornatum delectumque verborum laudamus; quamquàm ego eloquentiam nunquam ostens

15.
Solutio.

conten-

contentus ero duntaxat, ut, quod intelligo, declaratur. *Quoniam inter se habent nonnullam similitudinem vefcentes, atque discentes; propter fastidia plurimorum, etiam ipsa, sine quibus vivi non potest, alimenta condienda sunt;* inquit, S.P. cit. lib. IV. de Doctrina Christiana cap. 11.

16.
Objectio 4.

Opp. 4. Argumentorum tria sunt genera, primum, quod dicitur *demonstratio*, alterum proprium dialecticæ, ac *probabile*, tertium ad decipiendum, idest *sophisma*: Atqui ex his nullum in divinis rebus explicandis afferre potest utilitatem: Ergo debet Theologus omnium argumentorum genera deponere, & argumentantibus Scholasticis nuncium mittere. Minor probatur. Demonstratio propositiones exigit confessas, & certas, quæ sint conclusionem notiores, & quæ vel inductione, vel sensibus, vel experientia reddantur manifestæ; quarum nulla in Fidei dogmatibus potest occurrere, eò quod ad contemplandum difficiles sunt rerum divinarum rationes. Syllogismus verò ex opinabilibus, & verosimilibus procedens ad veritatis inquisitionem valde est imbecillis. Atque sophisma, & fallax argumentatio in absurda dilabitur, & veritatem minutis ambagibus dissecat: unde elegantissimè in Præfat. ad Apoth. ait Prudentius:

*Idcirco mundi stulta elegit Deus,
Ut concidant sophistica.*

Igitur nulla argumentorum species videtur cum Theologicis disciplinis miscenda. Ita contra Scholasticos irascitur Græculus Scriptur Nicæphorus Gregoras.

17.
Solutio.

Resp. nego min. Ad probationem dico, veram demonstrationem exigere quidem principia, quæ conclusionem sint notiora; sed minimè opus est, ut hæc notitia manifesta sit sensu, atque experimento; nam ad scientiam per demonstrationem comparandam sat est, si principia nota sint lumine superioris scientiæ, quemadmodum *Prospectiva procedit ex principiis notis per Geometriam, & Musica ex principiis notis per Arithmeticam*, ait D. Thomas qu. 1. art. 2. Porro Scholasticæ Theologiæ principia fide, ac revelatione nota sunt, ideòque demonstrationes poterunt inde deduci. Si verò intendat Gregoras, has demonstrationes Catholicæ Fidei non suffragari; jam congruum in solutione 2. Oppos. habuit responsum. Argumenta verò probabilia proferuntur à nobis vel ad solam veritatis ampliorem confirmationem, vel ad probandum ea, quæ licet salva fide possumus ignorare, utiliter tamen, ut dicam infra, discutuntur. Sophismate

deni-

denique non utimur ad implicandos simpliciores, sed ad ipsos compefcendos Sophistas.

Contra Gregoram producant Petavius cap. v. Proleg. & Auctor Bibliothecæ Theologicæ libro 2. sect. 1. Emanuelelem Calecam, qui robustiori oratione contra tetricos, qui nolebant processionem Spiritus Sancti à Patre, & Filio argumentationibus concludi, quemadmodum præfato argumento contendit Nicæphorus, plura veriora, ac solidiora depromit. Ostendit hunc esse sibi contrarium, quoniam contra argumentationem loquitur argumentando: demonstrat Paulum argumentatione redarguere eos, qui ex rebus aspectabilibus noluerunt agnoscere Creatorem: usum esse syllogismi etiam Christum Lucæ cap. XI. v. 20. & Matth. cap. 22. v. 32.: reprehendendos fore Græcos omnes, qui Processionem Spiritus à solo Patre argutissimè conantur inferre, si nefas est processionem ab utroque argumentis conficere: colloquium denique, & communionem de medio tolli, si à Theologia syllogismi penitus excludantur. Hæc breviter delibavi; propterea quod argutatio Gregoræ, si firma esset, efficeret istud tantum, non esse Scholasticen veram scientiam, quod cum ex dictis, tum ex sequenti cap. poterit quisque conjicere falsum esse.

18.
Solutio.

Opp. 5. Recens admodum est in Ecclesia Scholastices; atque, ut ei majorem tribuamus antiquitatem, Divi Joannis Damasceni ætatem nequaquam præcedit. Supervacua est igitur, & ad labefactanda bonorum ingenia illepidè à Philosophorum Commentatoribus est adinventata.

19.
Objectio 5.

Resp. dist. ant. Nuperrima est, ac junior, quantum spectat ad methodum, ac partium dispositionem, quæ pro Doctorum arbitrio, si ita lubet, potest etiam immutari; concedo: est recens ac nova quantum spectat ad ejus dogmata, vel usum, nego; dogmata enim, quæ propugnamus, perantiqua sunt, & usus ea rationationibus confirmandi, ut dictum est Proposit. 1. & 2., vetustissimus.

20.
Solutio.

Insurgens: Atqui Scholastici opus ac tempus conterunt in pluribus metaphysicis quæstionibus agitandis, quæ apud præcos Ecclesiæ Patres fuerunt prorsus inaudite.

21.
Urgetur.

Resp. Has quæstiones in Theologiam ab ipsis Hæreticis fuisse inductas. Illi enim, ut rudes per elementa mundi à veritate traderent, elegerunt aucupia verborum, ad quæ declinanda necesse

22.
Enervatur
objectum.

fuit

B 3

fuit sacram doctrinam pluribus dissertationibus exornari. Insurgentes enim E. G. Ariani, qui, ut scribit Epiphanius Hæres. 76. in disputandi palæstra diligenter exercitati in id incubuere, ut divini Verbi rationem nova doctrinæ imagine inverterent, & ejus divinitatem trecentis sophisticis argumentis nisi sunt impugnare, Theologos impulerunt, ut de divina, æternaque generatione subtilius & accuratius inquirerent. Idem dicendum est de Sabellianis, Nestorianis, & de Græcis, qui Spiritus Sancti à Filio originem præfractè negantes, in Theologiam disputationes de relationibus, de personarum notione, de principii unitate, aliisque similibus invexerunt. Quid? nonne ipsi Calviniani, ut Christi Corporis in Eucharistia præsentiam impugnent, ex idea Corporis, quod loci extensione circumscriptur, impossibilitatem illius præsentiae in cælo ac in terra demonstrare conantur, provocantes nos ad investigandam corporum, ac specierum naturam? Desinant ergo nos vitreis hisce jaculis lacerare: quippe *didicimus singulas quasque hæreses intulisse Ecclesiæ proprias quæstiones, contra quas diligentius defenderetur Scriptura Divina, quàm si nulla talis necessitas cogeret*, ait lib. 2. de Dono Persev. cap. 2. Augustinus.

23.
Instantia.

Insistes: In pluribus occupantur Scholastici, quæ non solum inutilia sunt, verum etiam futilia, ac propemodum infana. Hujusmodi sunt supervacaneæ illæ quæstiones, quarum plerasque recenset ad cap. 1. Ep. 1. ad Tim. Desiderius Erasmus. Videtur ergo in Theologis ventosa illa loquacitas, quæ, ut ait D. Bern. sermone 58. in Cant., *sterilitatem magis intulit terris, quàm fertilitatem*.

24.
Solutio.

Primò respondere possem has quoque quæstiones plurimum Theologo utilitatis afferre, quatenus ingenium accuunt, & ad polemicam exercitationem juvenes reddunt instructiores. Nam & milites, priusquàm ineant cum hoste certamen, instruunt se apparenti hostilitate ad bellum; & nautæ, antequàm se navali prælio committant,

Tranquillo prius arma lacu, clavumque, levesque

Explorant remos, atque ipsa pericula discunt.

Ita nimirum Constantino Grimaldo respondet Epist. 1. Aletinus. Bern. verò in eodem libro Serm. 36. satis Theologos commendat, dicens: *Non ignoro, quantum Ecclesiæ profuerint literati sui, sive ad refellendos eos, qui ex adverso sunt, sive ad simplices instruendos*. Sed, ut liberalis sim adversariis; dico Erasmi argumento non impeti Scholasticam, sed eos, qui plures quæstiones prosequuntur, quas *nec juvenes portare possunt, nec senes ferre*, inquit Canus lib. ix. de loc. Th. cap. vii., ubi hæc aliæque Theologorum vitia expolito genere orationis castigat. Quamquàm in delectu quæstionum, quas notat Erasmus, sunt multæ ad depellendas hæreticas cavillationes necessariae, ut demonstrat Petavius cap. v. Proleg. num. vi., quales sunt, an numerus Personarum in Divinis pertineat ad substantiam, an ad relationem; an potestas creandi possit communicari creaturis, an Deus generet Deum, & aliæ id genus quamplurimæ. Multas quoque in ludibrium vertit insulsis putidisque vocabulis, veluti quum eam quæstionem, possitne Deus assumere irrationalem naturam, ita proponit, an hæc propositio Deus est scarabæus, aut cucurbita, tam possibilis sit, quàm hæc, Deus est homo. Et tamen is est, qui de Colloquiorum utilitate ait: *Indecorum est, Theologum joculari*. Erit qui dicat, mirum non esse, vituperari Theologiam ab Erasmo; qui encomium fecit Moria. At ego homini non succenseo: justè enim ab illo Theologorum ordo lacescit, si tantum jocatur in ociosas illorum disceptatiunculas; nec has ipsas tamen simpliciter improbat, verum eos damnat, qui in his solis Theologica rei puppim, ut ajunt, & proram collocant, quique logomachiis, ut Divus appellavit Paulus, ejusmodi sic occupantur, ut nec Evangelicas, nec Propheticas, nec Apostolicas literas vacet legere: qua moderatione sese excusat in Epist. ad Dorpium. Quod si dixisset ubique, gratias monenti referrem; neque ullà mordacitate sugillarem hominem in studiis sæpè, multumque versatum, hoc saltem in campo, in quo prociæ detractorum Scholasticæ illiberalitas me fecit nimium expatiari.

CAP.

CAPUT IV.

De iis, quæ in sacrae Doctrinae Proœmio disputare
Theologi consueverunt.

SUMMARIUM.

1. Theologia propriè ad scientiam refertur; at non ejusdem rationis cum aliis scientiis.
2. Opponitur, Theologiam non uti principiis per se cognitis. Solvitur hæc obiectio.
3. Theologiam habere objectum singulare, obijcitur, & respondetur.
4. Theologiæ habitus ad praxin simul, & speculationem reducitur.
5. Theologiam non posse participare duas oppositas differentias, obijcitur, & respondetur.
6. Obijcitur, Theologiam esse practicam, quia ordinatur ad Dei dilectionem. Respondetur.
7. Licet Theologiæ principia lumine supernaturali innotescent, attamen illa ad naturales scientias pertinere videtur.
8. Opponitur, Theologiam habere majorem certitudinem, quam naturalem. Respondetur.
9. Obijcitur, Theologiam esse supernaturalem, quia est *scientia sanctorum*. Respondetur.
10. Probaturnaturalitas Theologiæ ex objecto, & principiis. Solvitur obiectio.
11. Inferitur supernaturalitas Theologiæ exinde, quod scientiæ Beatorum sit subalterna.
12. Theologia sive speculatrix, sive moralis, sive polemica unus est habitus.
13. 14. Proponuntur, & solvuntur obiectio- nes.
15. Statuitur objectum Theologiæ.
16. 17. Afferuntur, & solvuntur obiectio- nes.

An Theolo-
gia habeat
rationem
scientiæ, an
sit practica,
vel specula-
tiva: an na-
turalis: an
unus simplex
habitus: an
objectum
Deus.

QUAMQUAM probè tueri possum
nullas esse supervacaneas quæstio-
nes, in quas Rhetorici Critici
cristas efferunt; attamen ut omnem de
me tollam suspensionem, velle de quæ-
stionculis, ut aiebat Erasmus, tanquam
pro focis, & aris certare, proœmiales
uno tantum capite expedio. Hujusmodi
istæ sunt, an Theologia veram habeat
rationem scientiæ, an ad praxim, vel
speculationem pertineat, an naturalis
sit, an sit unus simplex habitus, an ejus
objectum sit Deus; quas modò paucis
resolvo.

I. PROPOSITIO I. Theologia propriè
ad scientiam refertur; at non est ejus-
dem rationis cum aliis scientiis.

Prior pars, quæ est omnium ferè Theo-
logorum, prob. 1. auctoritate S. P. Au-
gustini lib. XIV. de Trinit. cap. 1., ubi
de Theologia ait: *Huc scientiæ attri-
buitur illud tantummodò, quo fides salu-
berrima gignitur, nutritur, defenditur,
roboratur.* Deinde suadetur ratione:
Scientia est habitus constans, qui ra-
tione moveri, ac labefactari non potest:
Talis est Theologia: Ergò est scientia.
Altera pars, quam propugnat Grego-
rius noster Ariminenis, Frassenius, ce-
teri quæ Scotistæ, ostenditur 1. contra
quosdam Divi Thomæ discipulos Ange-
lici Præceptoris apertissimo testimonio
in III. dist. 33. q. 1. *Si esset aliqua scien-
tia, quæ non posset reduci ad principia
naturaliter cognita, non esset ejusdem
speciei cum aliis scientiis.* Secundo fir-
matur hoc ratiocinio: Nulla scientia,
quæ habeat communem rationem cum
ceteris, præcipuè innititur auctoritati;
quippe si auctoritati innitatur, vel ad
fidem spectat, vel ad sapientiam com-

paratam ex fide, dicentè Augustino in
lib. de Utilit. credendi cap. 21. *Quod
intelligimus, debemus rationi, quod cre-
dimus auctoritati:* Theologia divinæ
auctoritati principaliter innixa est: Igi-
tur Theologia non eandem cum ceteris
participat rationem scientiæ.

Opp. 1. Scientia quælibet ex princi-
piis per se notis procedit: Theologia
non utitur principiis per se cognitis:
Ergò non est ullo pacto scientia.

Resp. Dist. ma. Si ea sit scientia un-
dequaque naturalis, conc. si ea sit, vel
in rerum notitia, vel in suis principiis,
extra naturalium scientiarum ordinem;
nego. Fateor Theologiam habere prin-
cipia, quæ artem, experimentum, hu-
manamque rationem superexcedunt,
quale est Divinum Verbum, sive scri-
ptum, sive oretenus traditum; sed est
tamen immobilis in menteratio, rectam
præferens ac firmissimam cognitionem.
Quamvis enim Aristoteles, alii quæ Phi-
losophi scientiam arbitrabantur, cui
communis est, ac evidens in principiis
intelligentia; hi naturalem describebant,
cujusmodi potuit eis esse nota. Datur
superior scientia nullis anigmatum invo-
lucris oblecta, tantò scientiæ nomine
dignior, quantò non percipit veritatem
lumine rationis humanæ, quæ potest
errare; *sed certitudinem habet lumine
divinæ scientiæ, quæ decipi non potest;*
ut utar verbis S. Thomæ 1. p. q. 1. art. 5.
Atque hinc est, quod Theologia neque
est Fides, neque cum Fidei habitu in-
compossibilis. Non est Fides, quoniam
hæc immediatè versatur circa principia
Theologiæ, divinamque revelationem;
scientia verò Theologica erga veritates,
quæ ex principiis illis inferuntur. Non
est

Responsio.

est impossibilis cum Fide, quia Fidei habitus non consistit quidem cum naturali evidentia; bene tamen cum sapientia derivata ex principiis divinitus revelatis.

3. **Oppositio 2.** Opp. 2. Singulare est Theologicae facultatis objectum: Sed de singulari objecto non est scientia: Ergo non est scientia Theologicae facultatis.

Responsio. R. dist. ma. Theologiae objectum est singulare, & unius generis cum rebus creatis variabilibus, contingentibus, & mutationi obnoxiiis; nego: Singulare est, sed sempiternum ac perpetuum, atque immutabili aeternitate consistens, concedo. Quod si argumentum urgeas de aliquo Theologiae partiali objecto, dist. min. Non est scientia de objecto singulari, in se ipso tantum inspecto, concedo: prout subest divinae infallibili revelationi, nego.

4. **Propositio 2.** Theologiae habitus ad praxim simul, & speculationem reducitur.

Probatur
Theologiam
esse practi-
cam, & spe-
culativam.

Ita Theologi nostri, ac Thomistae, nec non Juenin, Petavius, Boucat, Habert, alique Recentiores, contra Frassen, Henno, ceterosque Scotistas. Ac probatur 1. auctoritate Augustini, qui cap. ult. Enchiridii, ait: *Omnia praecepta divina referuntur ad charitatem, de qua dicit Apostolus, Finis praecepti charitas*: Theologia de divinis quoque praeceptis instituit disputationem: Ergo refertur etiam ad charitatem, quae praeceptum est, ac maximum rationalis creaturae officium. Probatur praeterea argumentatione Gregorii Ariminensis q. 5. Prologi artic. 4. Aliquis Theologicae scientiae actus nullius praxis est directivus, ut demonstratio huiusce veritatis, Deus est unus, Deus est trinus: aliquis est contra ad praxim ordinatur, ut disquisitio huius asserti, Christus colendus est adoratione patriae; in quo exhibetur species adorationis debita Christo: Scientia quae modò contemplatur veritatem, modò dirigit humanos actus, ex aequo refertur ad speculationem, ac praxim: Ergo theologica scientia ad praxim, & speculationem simul reducitur. Et corroboratur propositio. Theologus scrutatur ea, quae sunt Dei, & prout est Prima Veritas, & prout est rationalis Creaturae ultimus finis: Deus, ut est Prima Veritas, est terminus altissimae contemplationis; ut verò est finis ultimus, est Principium, ac regula humanarum actionum: Ergo Theologus inquit ea, quae sunt Dei, quatenus objectum est tum speculationis, tum praxeos.

Opp. 1. In eodem objecto reperiuntur

nequeunt duae oppositae differentiae, ejusmodi sunt speculativum, ac practicum. **Opponitur 1.** Igitur uni, eidemque scientiae convenire non valent.

Resp. dist. ant. In objecto inferiorum scientiarum, quod creatum est ac finitum, & in quo eadem veritas non est simul ratio speculationis, & actionis, transeat: in eodem objecto summo ac divino, in quo permanet scrutanda veritas, & ultimus universorum finis, nego. Vel cum Gregorio nostro idem antecedens distinguo: in eodem objecto relatè ad eundem scientiae actum; co. comparatè ad varios actus, ac partes; nego.

6. **Opp. 2.** Qualiscumque Theologica veritas ad Dei cultum, ac dilectionem ordinatur: Est ergo Theologia tantummodò practica. **Opponitur 2.**

Resp. dist. antecedens: Quaecumque Theologiae pars ad amorem Dei cultumque refertur, excitans pium cordis affectum; concedo: exhibens charitatis regulas, ac praecepta; nego. Fateor universam sacram Doctrinam ad dirigenda virtutum officia multum conferre; non enim ignoro, Augustinum lib. 111. de Doctrina Christi. cap. 10. ista proferre: *Hae omnia ad charitatem nutriendam atque roborandam, & cupiditatem vincendam, atque extinguendam valent*: Sed scientia undequaque practica ea est, quae tota, ac natura sua ad usum, & vitae exercitationem refertur, ut ea pars philosophiae, quae dicitur Ethica; ea pars Geometriae, quae traditur problematibus. Si enim ad constituendam practicae scientiam sufficit animum afficere, atque ad virtutum officia inflammare; jam nulla erit scientia non practica, quum omnis notitia veritatis rationalem voluntatem alliciat.

PROPOSITIO III. Quamvis principia Theologiae lumine supernaturali innotescant, attamen illa ad naturales scientias pertinere videntur. **Propositio 3.**

Id asserunt omnes ferè Doctores contra Contens. dissert. 1. cap. 2. spec. 3. & P. Boucat. dissert. Praeambula art. 3. concl. 3. ac primò ostenditur: Theologica scientia non habetur propter solam notitiam principiorum, quae sunt divinitus revelata, nam *haec scientia non pollent fideles plurimi, quamvis polleant ipsa fide plurimum*, ut inquit lib. 14. de Trinit. cap. 1. Augustinus; sed propter connexionem illorum principiorum cum assertionibus inde illatis: neque enim assentimur huic conclusioni, *Christus rivus est*; quia Deus revelaverit; sed quoniam connectitur cum isto principio nobis

nobis revelato, *Christus est homo*: Atqui connexio inter principia revelata, & conclusionem inde illatam naturali lumine nota est, ut vel ethnicus hanc possit animadvertere: Ergo naturalis est scientia, quæ per Theologiam comparatur. Ulterius S. Thomas disputans q. 1. art. 2. num Sacra Doctrina sit scientia, ait: *Sacra Doctrina est scientia, quia procedit ex principiis notis lumine superioris scientiæ, quæ scilicet est scientia Dei, & beatorum*; Sed ex quo Theologiæ principia nota sint lumine scientiæ Dei, & beatorum, non consequitur Theologiam viatoris hominis esse Dei, ac beatorum sempiternam visionem: Ergo ex quo principia Theologiæ supernaturali revelatione comperta sint, minimè infertur, ipsam Theologiam esse supernaturalem scientiam. Ad hæc: Acquiritur Theologia naturaliter, humano scilicet ratiocinio, institutione doctoris, discipulorum studio, ac labore: Scientia, quæ naturaliter acquiritur, naturalis est: Ergo naturalis est ipsamet scientia Theologiæ. Denique: Supernaturalis habitus à Deo infunditur: Habitus Theologiæ non infunditur: Igitur habitus Theologiæ supernaturalis non est.

8. Oppones I. Notitia perfectior naturalis, censenda est supernaturalis: Theologia habet notitiam, & certitudinem perfectiorem notitiæ & certitudine naturali, Ergo habet notitiam & certitudinem supernaturalem.

Solutio. Resp. dist. min. Et hæc potior certitudo habetur de solis sacre doctrinæ principiis, circa quæ versatur, fides, & non scientia, conc. Et hæc notitia perfectior, est de connexionem horum principiorum cum assertionibus, inde illatis, in quam fertur habitus Theologicus, & non fides; nego: talis enim connexio cognita est naturaliter.

9. Opp. 2. Cum P. Boucat. Legitur Sap. x. v. 10. *Dedit illi scientiam Sanctorum*, quod rectè potest intelligi de Theologia, qualis traditur in scholis: Scientia Sanctorum est intrinsecè supernaturalis: Ergo &c.

Solutio. Resp. Hoc loco commemorari visionem Jacob, de qua cap. xxviii. Geneseos; quando nempe vidit mysticam scalam, descendentes, & ascendentes Angelos, illique innixum Dominum gloriæ. Itaque scientia Sanctorum significat divinorum Mysteriorum revelationem. Est & Sanctorum scientia illa, de qua Job cap. xxviii. v. ult. *Ecce timor Domini, ipsa est sapientia; & recedere à malo, intelligentia.*

R. P. Berti Theol. Tom. I.

Opp. 3. Contens. Theologia habet objectum supernaturale, qui est Deus, ut à fide cognoscitur; neque aliis principiis, ac motivis per se utitur, quàm supernaturalibus Fidei articulis: Erit ergo supernaturalis & ipsa.

Resp. dist. ant. Et ipsum objectum, principia, & motiva supernaturalia spectantur à Theologia immediatè ac proximè, ratione divinæ revelationis, prout referuntur ad Fidem; nego: remotè tantum, & ratione connexionis, quæ naturali acumine percipitur, & quæ comparatur scientiæ habitus; conc. Vide, si lubet, contra Contenson Clarissimum Virum Cardinal. Gotti Qu. 2. de Nat. Th. dub. 3.

Opp. ult. Theologia est, ut scholæ loquuntur, scientiæ beatorum spirituum subalterna: Hæc est supernaturalis: Ergo etiam illa.

Resp. nego ma. Enim verò Scientia subalterna, (ut appellant,) à superiore sumit principia; ut medicina à naturali philosophia, prospectiva à geometria, ars frenofactoria ab equestri. Theologiæ verò non supeditat principia Scientiæ beatorum, qui Deum revelata facie intuentur, sed Fides, sperandarum substantiarum rerum, argumentum non apparentium. Vel data & ma. & min. nego cons. quippe etiam naturalis scientia, referri potest ad supernaturalem, tanquam ei subalterna, si, quemadmodum Theologia, principiis supernaturalibus innitatur.

PROPOSITIO IV. Theologia sive speculatrix, sive moralis, sive Polemica unus est habitus.

I. Probat: Omnium Theologicarum veritatum idem est objectum, de quo mox quæram; eadem principia, nimirum divinæ revelationes: Sed ex unitate objecti, atque ex unitate principiorum infertur unitas scientiæ, vel habitus: Ergo, &c. 2. Ita corroboratur: Eadem intellectualis potentia sese extendit ad plura perceptibilia, tametsi unum est altero difficilius: eadem sensibilis facultas, puta oculus, vel auris, ad singula colorata, ac sonora; unus Fidei, aut Charitatis habitus ad omnia, quæ oportet credere, & quæ jubemur diligere, licet unum præ alio ad videndum, credendum, & diligendum magis sit arduum. Una ergo eademque Theologia sat est ad omnes assequendas veritates, quæ ad suum pertinent objectum.

Opp. 1. Theologia thetica ac positiva, & Theologia scholastica discriminantur ab invicem. Etenim una amplior est & loquentior, altera rixis, & argumentis asperrima; illa scripturis utitur, hæc naturali quoque ratione;

10.

Oppositio 3.

Solutio.

11.

Oppositio

ultima.

Solutio.

12.

Propositio 4.

Probat

Theologiam

speculati-

vam, mora-

lem, seu Po-

lemicam

unum esse

habitum.

13.

Obiectio 1.

G

prior

prior planior videtur & certa, secunda anceps ac sinuosa: Ergo diversam habent methodum, diversa principia, diversam difficultatem; quæ omnia etiam distinctionem arguunt habituum.

Solutio.

Resp. hæc omnia solam accidentariam diversitatem inferre; delectus enim verborum non parit Theologiam, sed ad instar vestis exornat. Neque obest habituum unitati diversa actuum difficultas; cum una E. G. Charitatis in amicos pariter & inimicos feratur, quorum illi lubentissime diliguntur, hi difficulter. Naturali autem ratione non utitur Theologus per se, sed secundario duntaxat, idest, tanquam instructus philosophia. Hanc tamen, ut inquirunt, elevat, ac revelatis principiis adnectit; quorum ductu omnia refert ad idem objectum, ex quo unitas scientiæ promanat.

14. Objectio 2.

Opp. 2. Tametsi eadem humana ratio ad naturales scientias comparandas conducatur, & eadem infusione primus homo omni naturalium rerum notitia donatus fuerit, nihilominus scientiæ naturaliter acquisitæ, & scientiæ infusæ in Adam constituunt diversas scientiarum species. Ergo etiam si ex eadem divina revelatione Theologus res omnes discutiat, erit tamen Theologia diversarum scientiarum complexio.

Solutio.

Resp. nego paritatem: Etenim naturalis ratio, & infusio omnium scientiarum in Adam, est causa effectrix, non specificativa & formalis; ista namque non est lumen, sive naturale, sive supernaturale illud sit, sed tendentia in objectum: ac præterea naturales scientiæ objecta plura habent, quorum unum non refertur ad aliud. E contra in Theologia divina revelatio est etiam causa formalis; & quæcunque in ea pertractantur, singula in idem objectum collineant.

15. Propositio 5.

PROPOSITIO V. Hujus scientiæ objectum attributionis est Deus: objectum adequatum est omnis conclusio, quæ inferri potest ex propositionibus fidei: objectum formale est ipsa revelatio Divina.

Statuitur & probatur objectum Theologiæ.

Ostenditur prima pars: Attributionis objectum illud appellant, ad quod omnia revocantur, quæ in aliqua scientia expenduntur: Omnia, quæ expendit Theologia revocantur ad Deum vel unum, vel Trinum, vel omni perfectione exornatum, vel Condito rem universorum, vel finem ultimum rationalis creaturæ, vel humani generis Reparato rem, &c. Ergo Deus est objectum attributionis Theologiæ. Pars altera sic probatur: Adequatum alicujus disciplinæ objectum illud est, in quo illa tota versatur: Theologia sistit tota in propo-

sitionibus, quæ deducuntur ex notis fidei principii: Ergo sunt hæc objectum hujus disciplinæ adequatum. Posterior pars hac ratione monstratur: Objectum formale dicitur illud, cujus ratione scientia attingit objectum adequatum: Theologia attingit objectum adequatum ratione Divinæ revelationis: Ergo, &c.

Opp. 1. Basilius Epist. 141. Cyrillus Alex. lib. 1. in Joan. Nazianz. Orat. xxxviii. Ephrem Antiochenus in Epistol. adversus Eutychianos, alique plures affirmant Incarnationis mysterium nullatenus ad illam Theologiam pertinere, quæ est de Divinitate scientia: Ergo non omnia, quæ inquirunt Theologus, ad ipsum Deum revocantur.

16. Objectio 1.

Solutio.

Resp. Theologiæ vocabulum, si vocis etymon expendatur, significare tantum de Divinitate rationem: si verò pro hac scientia usurpetur, denotare de Deo, & de iis, quæ ad Deum spectant, disputationem ex Fide cognitis derivatam, ut dixi priori cap. Itaque Græci Patres duas in Christo contra Eutychianos discernentes naturas, divinam scilicet, & humanam, admonent, quòd disputare de illa pertinet ad *Θεολογίαν*, agere de ista spectat ad *ἀνορεσίαν*, & maxima, prudentique advertentia à Theologia Christi Incarnationem fecernunt. Hinc dist. ant. Et laudati Patres *Theologiæ* vocabulum appositè usurpant secundum vocis etymologiam; conc. juxta peculiarem notionem Theologicæ disciplinæ; nego antecedens.

Opp. 2. Existentia objecti non probatur ab ulla scientia, sed præsupponitur: Theologia probat Dei existentiam. Ergo Deus non est Theologicæ scientiæ objectum. Et confirmatur, quandoquidem consideratur Deus ut auctor naturæ, atque ut auctor supernaturalis: Ut auctor naturæ percipitur naturali ratione, ut auctor supernaturalis attingitur Fide.

17. Objectio 2.

Solutio.

Resp. omissa ma. dist. min. Theologus demonstrat divinam existentiam ex principiis extraneis, ac philosophicis, quæ ultrò ad sublimiorem doctrinæ ubertatem divinis literis, & sacrae disciplinæ apparatu exornat; conc. ex propriis, sibi que intrinsicis principiis; nego. Ad Confirmat. dico, Deum esse objectum Theologiæ ac Fidei, sed diversimodè: Fidei, inquit Sylvius, quatenus revelatur immediatè: Theologiæ, quatenus percipitur per discursum, qui fit ex articulis Fidei, tanquam principiis: quod ego præmonueram Prop. I. Resp. ad 1. At de his satis, ne clamitet Erasmus: *Nunc neque quæstionum ullus est finis*, cit. ad Dorpium Epist.

CAP.

CAPUT V.

De variis Propositionum generibus, quæ à Theologo propugnari debent, vel impugnari.

SUMMARIUM.

1. Quanam propositiones à Theologo propugnandæ: item quomodo differant articuli fidei ab Ecclesiæ dogmatibus.
2. Propositiones fidei ad septem gradus aptè reducuntur.
3. Ex Patrum sententiis tres propositionum ordines sunt distinguendi.
4. Quas propositiones impugnare debeat Theologus?
5. Quanam propositio sit hæretica?
6. Quanam erronea?
7. Quanam temeraria?
8. Quanam seductiva simplicium?
9. Quanam injuriosa?
10. Quamlibet propositionum censuram ferre ad nullum privatum hominem pertinet?

I.
Quanam
Propositio-
nes à Theo-
logo pro-
pugnandæ:
item quomo-
do differant
articuli fidei
ab Ecclesiæ
dogmatibus.

NON abs re factum puto, si Theologica Asserta sub Propositionum titulo expositurus, diversas harum species, quantum spectat ad Sacræ Doctrinæ candidatos, nunc explanabo; cum ea, quæ de hac argumentationum parte dicuntur in scholis, ut ad nexum syllogismorum adsumuntur, nota sint ex dialectica Institutione. Itaque propositionum quædam sunt propugnandæ Theologo, quædam refutandæ. Prioris generis sunt articuli nostræ Fidei, dogmata Catholica Ecclesiæ, sententiæ Patrum, Communia doctorum scita, & quæ insuper, salva veritate, utiliter in alterutram partem videbuntur, absque rixandi prurigne, exagitanda. De his omnibus paululum verba faciam; quoniam ad eam Theologiæ partem attinent, quæ de Locis Theologicis solet inscribi, & quæ non exiguam expostulat à nobis operam, si pro rei dignitate, atque dissertationum copia volumus illam exornare. Est ergo Articulus Fidei principalis quædam veritas omnibus ad explicitè credendum proposita, & distinctam præferens difficultatem: cujusmodi sunt quæ in Apostolorum Symbolo continentur; in quo idcirco passio, mors, ac sepultura Christi ad unum Articulum spectant, propterea quod si Filium Dei suffixum Cruci, & verè dolorum nostrorum credas fuisse participem, nulla hæsitacione fateberis esse, posteaquam emisit spiritum, conditum munimento. Differunt autem Articuli Fidei ab Ecclesiæ dogmatibus, quod illi primarii sint, ac veluti rerum credendarum Capita singulis fidelibus proposita, eisquæ ad consequendum æternam salutem necessaria: at Fidei dogmata latius pateant, eaquæ dicantur, quæ ad illa capita reducuntur, contentia quidquid Catholici profitentur; E. G. Deum esse in Personis trinum, in Christo duas naturas, ac voluntates existere; aliaque hujusmodi.

Ita nempe Conceptio, & Nativitas Christi, erunt Fidei articulus: quod nascens fuerit reclinatus in præsepio, pannis involutus, adoratus à Magis, &c. dogma Catholicum. Quapropter supervacaneum est disputare, An singula fidei dogmata sint propriè articuli Fidei: quam tamen quæstionem pertractat Petrus Annatus in suo Apparatu Lib. 1. art. viii. & ex eo Cardinalis Vincentius Gotti in Tractatu Isagogico dub. vi.

Porro propositiones Fidei Joannes de Turrecremata Sum. Eccl. p. 2. cap. 9. ad septem gradus redegit, quos apposite distinctos arbitramur, etiam si Canus lib. xii. cap. vi. more Jurisperitorum traditos putat, & minutius in tenuissimas concisos particulas. Est itaque primus ordo propositionum Fidei earum, quæ in sacris libris habentur expressæ, E. G. *Verbum erat in principio: Verbum caro factum est.* Secundus earum, quæ ex sacris literis certissima consecutione inferuntur, E. G. *Christus est omniū Redemptor: Ejus corpus in Eucharistia continetur.* Tertius illarum, quæ constant Divina, & Apostolica traditione, E. G. *Libri, quibus modò utitur Romana Ecclesia, sunt reverè divini: Tenenda est perpetua Deiparæ Virginitas.* Quartus earum, quæ definitæ fuerunt in generalibus Ecclesiæ Conciliis E. G. *Anima in Purgatorio detenta juvantur Sanctorum precibus: Statim, ac purgatæ sunt, beata perfruantur visione.* Quintus earum, quæ statutæ sunt irrefragabili Romanæ, & Apostolicæ sedis auctoritate, ut, *Hæresim continent quinque Jansenii propositiones: Hæc à recta fide in sensu Auctoris aberrant.* Sextus earum, quæ probantur unanimi Sanctorum Patrum consensu, accedente Ecclesiæ judicio. Postremus denique illarum, quæ ex tertio, quarto, quinto, ac sexto genere firmissimam habent consecutionem.

Ex Patrum verò sententiis tres propositionum

3.
Ex PP. sententis tres propositionum ordines sunt distinguendi.

sitionum ordines videntur distinguendi. Unus illarum, in quibus universi conveniunt; & hæ certi limæ sunt, neque absque Fidei discrimine, ut nuper diximus, possunt negari. Alter earum, in quibus multi ex Patribus consentiant, ceteris reclamantibus; quæ erunt plus, minusve probabiles, pro Patrum majori, aut minori numero, & auctoritate: inter quos illi erunt ceteris preferendi, qui occasione insurgentium hæresum idem argumentum accuratissimè pertractarunt. Postreumus est illarum propositionum, quæ ab uno tantum vel altero proferuntur, vel incidenter explanantur; quæ parum firmæ sunt, & absque temeritatis nota negari poterunt. Doctorum autem Scholasticorum placita in duplici sunt differentia, communia scilicet, quibus universi subscribunt; atque uni, vel alteri particularia: quorum illa pro firmissimis habenda sunt; altera nullam penes nos habent auctoritatem, nisi ubi validissimo rationis præsidio corroborantur. Sed hæc omnia opportuniori loco à nobis explicabuntur.

4.
Quas propositiones impugnare debet Theologus.

Ad illas modò propositiones, quas impugnare debemus, orationem converto: sunt autem propositiones: *Hæreticæ, erroneæ, sapientes hæresim, temerariæ, scandalosæ, piarum aurium offensivæ, seductrices simplicium, impiæ, blasphemæ, injuriosæ, Scismaticæ, Judaicæ, Atheæ, imbrobales.* Quarum notarum plures uni, eidemque propositioni possunt competere: undè de Wiclephi articulis legitur in Concilio Constant. sess. vi. *Notorie hæretici, & à Sanctis Patribus reprobati; alii non Catholici, sed erronei; alii scandalosi, & blasphemi; quidam piarum aurium offensivi; nonnulli temerarii, seditiosi &c.* Definivit quoque Innocentius X. Jansenianas propositiones esse *Hæreticas, erroneas, suspectas, temerarias, scandalosas, blasphemias, impias, contumeliosas, Divinæ Pietati derogantes, immittentes offensionem in aures pias.*

5.
Quanam propositio sit hæretica

Quanam sit hæretica propositio ex dictis facile conjicitur. Cum enim propositio de Fide ea sit, quæ in sacris literis, in receptis ab Ecclesia traditionibus, in decretis ac definitionibus Ecclesiæ expressè continetur, aut inde certa, manifesta, firmissimæque consecutione deducitur; illa propositio hæretica censenda est, quæ uni ex iis è diametroprehenditur esse contraria, exempli gratia hæc: *Homo non tenetur amare Deum, neque in principio, neque in decursu suæ vitæ*, quæ adversatur apertissimo Charitatis præcepto, *Diliges Dominum Deum*

tuum ex toto corde tuo. Est autem quælibet hæretica, quemadmodum & Catholica Fidei propositio, vel in materia Juris, vel in materia Facti cum Jure conjuncti, quod modò appellant Dogmaticum. Si quis autem hujusmodi aliquam propositionem enuntiat, non continuo dicendus erit hæreticus; cum hæresis sit *error in Fide cum pertinacia*: quorum unum, videlicet quod sit *error in Fide*, spectat ad ipsius propositionis naturam; alterum, idest, *pertinacia*, ad proferentis perfidiam. Est igitur propriè hæreticus, quisquis errori circa Fidem pertinax, ac protervus adhæret. Atque huc spectant propositiones sapientes hæresim, & hæresi proximæ; illæ nempe, quæ damnatis hæresibus valde videntur affines.

Propositio *erronea*, ut ratione & re ab hæretica secernatur, videtur ea, quæ opponitur veritati, quam unanimis Sanctorum Patrum, ac Doctorum sententia existimat revelatam, sed nondum Ecclesia talem esse definivit. Hujus propositionis notio non eadem est omnibus, sed quam nuperrimè tradidi, videtur communius recepta. Gaspar Juenin suarum Instit. p. i. dissert. V. quæst. II. reprehendit Canum, quoniam erroneam propositionem putat esse illam solam, quæ adversatur alteri, qua non evertitur Fides Catholica: sed, me quidem iudice, immeritò. Quiuppe Canus plures errorum gradus constituit: in quorum altero eandem erroneam propositionis tradit notionem, quam approbat Juenin. Is enim, *Propositio*, inquit, *erronea est ea, quæ negat veritatem, quam communis Ecclesiæ sensus judicat esse mediata revelatam, quamvis Ecclesia id nondum definierit.* Et Canus pariter libro XII. cap. X. *Quum veritas aliqua, sapientum quidem opinione vehementi, Fidei veritas est, sed non est planè ab Ecclesia definita, nec certo argumento demonstrata; tunc veritati illi adversari non est hæreticum, sed erroneum.* Conveniunt ergo adinvicem; neque Juenin animadvertit varios illos errorum gradus, quos Canus distinguit: in quorum primo locat errores, quibus Fides quatitur, sed non evertitur, idest, qui Catholica veritati adversantur, sed tamen non sunt hæreticæ; veluti si quis dixerit: *Non licere Fratribus ex mendicitate vivere, ac teneri viduum quærere labore manuum.* Quanam tamen sint propositiones adversæ veritati Catholicæ, quatientes Fidem, & immunes ab hæresi, non tam apertè rationi nostræ succurrit;

6.
Quanam erronea.

currit; quamquam habet fortasse Canus, quo propriam tueatur opinionem.

7. *Quæ temeraria.* *Temerariam* propositionem illam dicitur, quæ nulla ratione, nulla auctoritate affirmatur, & quæ communi opponitur Doctorum sensui, ut velle futurum iudicii diem absolute definire? item quæ contra Ecclesiæ decreta in disputationem vocatur, ut asserere *Mariam semper Virginem fuisse originali labe contaminatam*. De quo Apostolica Sedes, etsi nondum contrarium statuit, vetat ne discipetur. Rursus quæcunque insolenter, & nimium audacter profertur, ut contendere *beatam Virginem non esse in celos cum corpore assumptam*. Observat Cardinalis Gotti in has quandoque prorumpere cum intemperatae critices studiosos, tum Morales quosdam Theologos, qui levissimis permoti conjecturis novas doctrinas inducunt. Vocatur *scandalosa*, quæcunque occasionem præbet proximo spiritualis ruinae, aut illum removel ab exercitamento virtutum: talis esset adoranti Eucharistiam dicere: *Quisnam scit hanc hostiam esse reverè consecratam?* vel jejunanti juxta Ecclesiæ consuetudinem suadere, multa sequi incommoda valetudinis ex præcepta corporis afflictatione. *Piarum aurium offensiva* est, quæ obscœnum aliquod & indecorum in verbis continet; à qua iis præsertim cavendum est, qui agunt de sexto præcepto Decalogi. Maxima etiam cura ab isto propositionum genere abstinere se debent, qui de Partu Virginis disserunt, ne sacratissimum mysterium aliqua corporearum partium commemoratione polluantur.

8. *Quæ seductiva simplicium.* *Seductiva simplicium* est, quum error fraudolenta verborum equivocatione ad circumveniendum rudes contegitur; ut cum Nestorianis asserere *Mariam esse Dei susceptricem*, aut cum Semiarianis, *Verbum esse Patri Homœusion*, id est, simile; quasi non genuisset Virgo personam Verbi, & istud Patri consubstantiale non esset. *Impia* est, quæ removel à Dei cultu, & à charitatis erga homines officiis: E. G. *Anima unita abstinere se se debent à bonorum operum exercitio: Non est elemosyna ex omnibus superfluis in pauperes eroganda*. *Blasphemam* appello & propositionem, quæ in Deum, vel Sanctos convitiis ejaculatur; cuiusmodi est illa, *Deus est auctor peccati, & prædestinat pro suo beneplacito, quem libuerit ad sempiterna supplicia*, aut, *Gregorius Magnus fuit primus inter Pontifices Antichristus*. Auctor Biblioth. Theolog. inter blasphemias enuntiationes illas

connumerat, quibus sacra iridentur; ut quod Sanderus lib. III. de Schismat. Anglicano refert de Elisabetha, quæ cum adepto Regno sacro oleo inungeretur, dixit circumstantibus nobilioribus ancillis, *Abite, ne fætor huius olei vos offendant*.

Injuriosa est ea propositio, quæ detrahit honori illorum, qui in Ecclesia insigniti sunt caractere, vel dignitate, videlicet Summis Pontificibus, Cardinalibus, Episcopis, & universo Ordini Clericorum, vel Monachorum. *Schismatica* porro est, quæ scissioni Corporis mystici Ecclesiæ viam sternit, ac ejus membra dirumpit, veluti si quis dicat legitimum *Romanum Pontificem esse Antipapam: Regem Angliæ esse in sua ditione verum caput Ecclesiæ*. *Judaicam* propositionem dicimus, quæ etiamnum asseruntur antiquæ promissiones, aut ceremoniæ, ut, *Nondum advenit Messias: Circumcidendus est infans*. *Athea*, est, quæ Dei existentiam, aut providentiam tollit, ut, *Non est Deus*. *Fortuito eveniunt singula*. *Post mortem corporis nihil*. *Improbabilem* liquet esse propositionem absque ulla veritatis imagine pronuntiatam. At qui harum omnium uberiorem peroptat expositionem, legat Canum lib. XII., Annatum lib. 1. art. V. Turrecrematam Sum. Eccles. lib. IV. p. 2. Dominicum à SS. Trinit. lib. 2. Bibl. sect. VII. Juenin in Proleg. differt. v. Gotti quæst. 1. dub. v. aliosque.

Pro hujus capitis coronide sedulo animadvertendum est, ferre quarumlibet propositionum censuram ad nullum privatum hominem pertinere; sed ad evitanda contentio-nis scandala servandum ubique esse Innoc. Papæ XI. monitum in Decreto, quo LXV. morales propositiones damnavit: *Ut ab injuriosis contentionibus Doctores, seu Scholastici, aut alii quicumque in posterum se abstineant, & ut paci, & charitati consulatur, idem Sanctissimus in virtute sanctæ obedientiæ præcipit, ut tam in libris imprimendis, ac manuscriptis, quam in thesibus, disputationibus, ac prædicationibus caveant ab omni censura & nota, necnon à quibusvis convitiis contra eas propositiones, quæ adhuc inter Catholicos hinc inde controvertuntur, donec à Sancta Sede recognita, super iisdem propositionibus iudicium proferatur*. Quæ cum ita sint, videant qua mutua charitate sese invicem prosequantur proni quidam, & contentiosi Theologi, qui aliorum dogmata iudicio Ecclesiæ adhuc immunia, vocant Calviniana, Pelagiana, Janseniana, & si quid est aliud auditu horribilius.

A quorum consuetudine est mihi longo itinere recedendum; & si aliquando astu disputationis abreptus in idem, quod damno, crimen diliabar, hanc à lectoribus meorum opusculorum gratiam deprecor, ut inconsulto loquenti humanissime indulgeant. Ita enim spero fore, ut mihi hanc ipsam vicem rependant, & errantem me ad semitam veritatis hac solertia, & cautione reducant.

Quis enim non sentiat, ait lib. de Peccato Origin. cap. 23. Augustinus, in his, atque huiusmodi variis, & innumerabilibus quaestionibus, sive ad obscurissima opera Dei, sive ad Scripturarum abditissimas latebras pertinentibus, quas certo aliquo genere complecti, ac definire difficile est, & multa ignorari salva Christiana Fide, & alicubi errari, sine aliquo haeretici dogmatis crimine.

C A P U T VI.

De requisitis ad assequendum Theologicas veritates dispositionibus, atque de hujus nostri Operis instituto.

S U M M A R I U M.

1. De dispositione mentis in Theologo requisita.
2. Linguae, praesertim Hebraica, & Graeca, Theologo utilissima.
3. Utilis etiam est Mathesis.

4. 5. 6. In Theologo requiritur cordis mundities, inanis gloriae contemptus, & discendi ardor.
7. 8. 9. De Theologiae partibus, ac de instituto, & ordine hujus operis.

1. De dispositione mentis in Theologo requisita.

UT in propugnandis veris, atque in refutandis errorum dogmatibus cum doctrinae laude, & moralium virtutum incremento versetur quisquis ad Theologicas disciplinas convertitur; operae pretium est, ut mentem, ac voluntatem certis quibusdam regulis, ac praeceptis ad has capeendas disponat. Principio quantum ad mentem attinet, deserviunt Theologo omnes naturales scientiae, de quibus non incongrue beatus Thomas quaest. 1. artic. v. interpretatur verba Proverbiorum cap. ix. vers. 3. *Misit ancillas suas, ut vocarent ad arcem, & ad moenia civitatis.* Aliquae tamen sunt Theologo necessariae; aliquae utilissimae; aliquae ornatum addunt solummodo. Necessaria est dialectica, & naturalis Philosophia; quae duo Scholasticae methodum, & humanas rationes suppeditant, ut cap. II. demonstravi. Assiduum praeterea studium in sacris literis, in Apostolicis traditionibus, in Romanorum Pontificum statutis, in Sanctorum Patrum sententiis, in Historicis monumentis collocandum est; inde enim veluti ex perennibus fontibus argumenta exhaurit Theologia. Nam si humanis rationibus primo insistimus, potius erimus contentiosi philosophi, quam sacrarum doctrinarum cultores. Cavendum est igitur, ne Theologiae ingressus limina in sinistram deflectat partem, ubi degunt illi, *Qui, inquit Cyrillus Alex. lib. II. Thesauri; Nihil aliud, quam Aristotelem ructant, & istis potius disciplinis, quam Scripturarum scientia sese vendunt.*

Utilissima videntur Theologolinguae, praesertim Hebraea, & Graeca: illa ad majorem divinarum Scripturarum intelligentiam, haec etiam ad Sanctorum Patrum lectionem. Quamquam enim Vulgata nostra authentica est, ceterisque Sacrorum Bibliorum versionibus longe praestantior, necnon praecleara Graecorum Opera Latina fecit Scriptorum industria; utilis tamen est linguarum notitia ad cognoscendas idiomatum proprietates, ad evitandum errorem ex amphibologia latini sermonis, atque ad intelligenda quaedam vocabula propria, quae in sola lingua, à qua derivantur, etymologiam servant, & tamen ipsa nunquam immutantur, ut *Adam, Abel, Cain &c.* & quaedam alia, quae commodè in alienam linguam transferri forte non poterant, vel saltem in gratiam antiquioris linguae etiamnum perseverant, ut *Raca, Anathema, Marana, Mammona.* Hinc S. P. August. lib. 2. de Doctrina Christiana cap. 11. trium linguarum Hebraicae, Graecae, & Latinae magnopere studium commendat, easque in causa mortis suae Christus ipse videtur probasse. Viennense Concilium, ut habetur in Clement. 1. Tit. de Magistris, statuit, ut in praeclearissimis Universitatibus Bononiensi, Parisiensi, & Salmanticensi trium harum linguarum pararentur praecceptores; quod ut servetur in generalibus Religiosorum studiis non semel decreverunt Pontifices, quorum statuta recitat in sua Medulla linguae Sanctae Paulus Mediceus. Gregorius item XIV. Seminarii nostri Bononiensis Insti-

2. Lingua Hebraica & Graeca Theologo utilissima.

Institutor, præcipit, ut Hebrææ lingue Novitiis rudimenta tradantur. Id verò hoc præfenti tempore specialiter est executioni mandandum; quum Hæretici continuò nos ad Hæbraicos, Græcosque Codices provocent, freti hac linguarum peritia, & Patres Latine Ecclesiæ contemnentes, qui ea præditi non fuerunt, ut constat in editis contra S. P. Augustini Opera à Joanne Pherepono Animadversionibus, tali audacia conscriptis, ut non solum Catholicis viris, verum etiam nonnullis Hæreticis stomachum moverint. De advocando autem Latine orationis præsidio hoc loco non loquor; nam auditoribus nostris ea lingua disciplinæ traduntur. Vellem tantum, ut de se ipso scripsit Petavius in Proleg. cap. VII. num. X. scribendi, ac dicendi stylus neque barbarus, ac non latinus esset; & oratorio tamen ille fuco, ac non latinus esset; & oratorio tamen ille fuco, ac pigmentis careret.

3. *Utilis est etiam Mathesis.* Pari ratione de cæteris quibusdam facultatibus arbitror esse judicandum; de utilitate Matheſeos ostendit erudita dissertatione Rabbis vir doctrina, ac morum suavitatem conspicuus. Demonstrat enim quantum utilitatis afferant Theologo Geometria, Cosinographia, Arithmetica, & cæteræ mathematicæ disciplinæ. Hæ tamen valde humilem ac prudentem hominem requirunt. Ut enim exemplum proferam de Arithmetica; habent quidem omnes Sacrarum literarum numeri aliquam significationem, quam ingeniosè exponit aliquando Augustinus in numero E. G. septenario, quadragesimo, trigesimo octavo &c. at si quis arbitratur numeros ubique eandem significationem præferre, is meo iudicio decipitur. Etenim quis probet, binarium V. G. exitiosissimum esse, ut conatur demonstrare Petrus Bongus in libro de Numerorum Myſteriis, ex eo quòd duo sunt duces dæmoniorum Behemot, & Leviathan, duo genera delictorum proprium & alienum, duæ damnatorum poenæ sensus & damni: & quia duo cæci clamabant in Hierico secus viam, duæ mulieres fornicatæ sunt in Ægypto Oolla, & Oliba, duos menses puella Jephthæ flevit virginitatem suam, duobus testibus damnatur reus? Profectò si hoc modo nugari fas est, dicam ego è contrà optimam esse dualitatem, quoniam Deus duplicem condidit creaturam, spirituales, & corporeas; duplicem in se naturam copulavit divinam, & humanam; necnon in duobus mandatis universa lex pendet; duo ad efficiendum Sacramentum con-

currunt, verbum, & elementum; duo indè effectus promanant gratia, & character; duo viri fertilissimam Palestinæ terram primitus invenerunt; duo fuere Hebræorum salvatores, Moyses, & Aaron; duo Apostoli, qui prima vice secuti sunt Christum, Petrus & Andreas; duo sunt rerum omnium principia, materies ac forma. Et quòd dictum est de binario, de omnibus aliis numeris in quodam meo Ms. contra Bongum opusculo demonstravi, probans nullam certam significationem inesse numeris, nisi quam Sacre literæ, ac Patres deprehenderunt; eamque non ratione numerorum haberi, sed rerum. Itaque hæc lege tantum Arithmetica utilis esse potest Theologo: quòd affirmo de ceteris scientiis mathematicis; quæ nisi ad hanc normam expendantur, erunt Theologo parum utiles. Hactenus de iis, quæ ad Theologiæ studium ex naturalibus scientiis prærequiruntur.

4. *In rheologo.* Ex parte autem voluntatis requiritur cordis mundities, inanis gloriæ contemptus, discendi ardor; & qui erat initio commemorandus, timor Domini. De cordis munditie hæc habentur Sap. I. v. 3. & seq. *Perversæ enim cogitationes sepavant à Deo: probata autem virtus corripit insipientes. Quoniam in malevolam animam non introibit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis. Spiritus enim Sanctus disciplinæ effugiet fictum, & auferet se à cogitationibus, quæ sunt sine intellectu, & corripietur à superveniente iniquitate.* Etreverà animus terrenis cupiditatibus irretitus nunquam poterit in summi boni contemplationem assurgere: undè Orat. XXXIII. ita loquitur Nazianzenus: *Non cujusvis est de Deo disserere, sed eorum duntaxat, qui corpus, & animam à vitiorum sordibus purgarunt, aut jam hoc agunt, ut se à vitiorum labe purgent; impuro enim rem puram attingere periculo non caret, quemadmodum nec agris oculis solis radios intueri.* Hac de re, ut arbitror, antiquiores Theologi incipiebant in libros sententiarum Commentaria ab ea quaestione, *Quid sit frui, & uti*, in qua docebant non esse rebus creatis fruendum noxia delectatione, sed esse illas in usum assumendas ad finem ultimum consequendum; initio commonefacientes oportere cuique, sed præsertim differenti de Deo, ne sit temporalium bonorum aut vana cupiditate illectus, aut damnabili fruitione illaqueatus. Huc etiam spectat ille timor, de quo regius Vates Ps. 110. v. 9. *Initium sapientiæ timor Domini.*

Præ-

5. *Inanis gloria contemptus.* Præterea ad Theologiam accedenti necessaria est humilitas, & inanis gloria contemptus. Ait enim Spiritus Sapientiae apud Is. cap. LXVI. v. 2. *At quem autem respiciam, nisi ad pauperculum, & contritum spiritu, & tremantem sermones meos?* Et Augustinus lib. III. Confess. cap. v. *Institui animum intendere in Scripturas Sanctas, ut viderem, quales essent: & ecce video rem non compertam superbis, neque nudatam pueris, sed incessu humilem, successu excelsam, & velatam mysteriis: & non eram ego talis, ut intrare in eam possem, aut inclinare cervicem ad ejus gressus, &c.* Atque Augustini verbis addere possum exemplum ejusdem; qui cum humilitate, & charitate plurimos antecelleret, talem habuit divinarum scientiarum intelligentiam, ut indutus virtute ex alto abundantius omnibus laboraverit: atque illius ministerio Dominus uberiorem fidelibus suis præbuerit instructionem. Comparatur autem hæc humilitas non solum consideratione sui ipsius, verum etiam hujus scientiæ scopo, atque argumento. Nam sive ingenii acumine polleas, sive memoriæ tenacitate, sive utroque, ceterisque donis ad naturam, & gratiam pertinentibus; neminem fugit, omne donum deforsum esse descendens à Patre luminum: quod si horum donorum minorem partem acceperis, te non latet nullum hominum esse odibiliorem superbo ac paupere. Argumentum verò Theologiæ eò majorem postulat humilitatem, quò sublimius est, & in illo plures temporis, ac operis fecere jacturam: quippe de summo Deo discedendum est, qui habitat lucem inaccessibilem. Scopus denique, ac finis in omni quidem scientia, sed præsertim Theologiæ, debet esse Dei honor, sui ipsius ac proximorum ædificatione promovendus: quem finem nunquam assequuntur, qui superbia elati studiis, ut promoveantur ad Religionis gradus, totis nervis incumbunt. Memoria tenendum est, quod serm. xxxvi. in Cant. scripsit Bernardus: *Sunt namque, qui scire volunt eo fine tantum, ut sciant ipsi, & turpis curiositas est. Et sunt qui scire volunt, ut scientiam suam vendant, verbi causa, pro pecunia, pro honoribus, & turpis questus est. Et sunt quoque, qui scire volunt, ut ædificent, & charitas est: & item qui scire volunt, ut ædificentur, & prudentia. Horum omnium soli ultimi duo non inveniuntur in abusione scientiæ, quippe qui ad hoc volunt intelligere, ut bene faciant.* Et infra: *Volo proinde animam primò omnium scire seipsam,*

quod id possulet ratio & utilitatis & ordinis. Et ordinis quidem, quoniam quod nos sumus, primum est nobis: utilitatis verò, quia talis scientia non inflat, sed humiliat, & est quædam præparatio ad ædificandum; nisi enim super humilitatis stabile fundamentum, spirituale ædificium stare minime potest.

6. Exigitur denique in Theologiæ candidato ardentissimus discendi ardor; neque oblivioni debet mandari saluberrimum Ecclesiastici monitum cap. VI. v. 23. & seq. *Sapientia enim doctrinæ secundum nomen est ejus, & non est multis manifesta: quibus autem cognita est, permanet usque ad conspectum Dei. Audi fili, & accipe consilium intellectus, & ne abicias consilium meum. Injice pedem tuum in compedes illius, & in torques illius collum tuum: subice humerum tuum, & porta illam, & ne acedieris vinculis ejus. In omni animo tuo accede ad illam, & in omni virtute tua conserva vias ejus. Investiga illam, & manifestabitur tibi, & continens sacrus ne derelinquas eam.* Hujus moniti rationem profert S. P. Augustinus Epist. 137. ad Volusianum, amplitudinem scilicet, ac profunditatem doctrinæ: *Latet, inquit, altitudo sapientiæ, ut annosissimis, acutissimis, flagrantissimis cupiditate addiscendi hoc contingat, quod eadem scriptura quodam loco habet, cum consummaverit homo, tunc incipit.* Neminem tamen deterere debet hæc divinarum scientiarum præstantia; quin, cum ipsa ad amorem Dei inflammet, & mentem nostram igne naturam mutante collustret, eamque Cœlestium Spirituum faciat consortem; hanc ardentius concupiscamus, quæ animam rationis participem ad inseparabilem Dei conjunctionem disponit. His ferè verbis ad Theologiæ studium nos hortatur Diadochus Episcopus in libro de Spirituali perfectione cap. 67.

7. Superest, ut nonnulla dicam de Theologiæ partibus, atque de ordine, & instituto hujus Operis. Sanctus Joannes Damascenus, qui floruit Imperante Leone Isaurico Iconomacho, libris quatuor de fide Orthodoxa universam Theologiam primus omnium eo ordine complexus est, quem deinde secuti sunt Petrus Lombardus Magister Sententiarum, ceterique Scholastici. Qui in priori libro de Deo uno, ac de Trinitatis mysterio pertractant: in II. differunt de Angelis, de creatione hominis, ejusque lapsu: in III. de humani generis reparatione: in postremo de Sacramentis, quibus Christi Redemptoris nostri meritum

tum vulneratis per peccatum hominibus applicatur. Paululum ab ea methodo recedit S. Thomas Aquinas, qui Theologicam Summam in tres tantum partes divisit: in quarum una de Deo uno, Trino, & Creatore: In altera de Deo ultimo Fine: In tertia de Christo, & ab eo institutis Sacramentis, pluribus quaestionibus & articulis plenissimas disputationes comprehendit. Ex nostris vero Scriptoribus ferè omnes Magistri Sententiarum methodum tenuere, ut Aegidius Romanus, Gregorius, Gerardus, Argentinas, & quotquot in Aegidium superioris, hujusque ætatis Scriptores Commentaria ediderunt.

8. Verùm cum hi omnes, ut erat Patrum De instituto. nostrorum consuetudo, & ingenium, operam ac laborem insumpserint enucleandis controversiis innumeris, quas ætate nostra mutabilis hominum sensus fastidit; compellor in his opusculis veterum plura penitus prætermittere, quædam minùs necessaria extremis, ut inquit, labiis gustare, multa Historicis, dogmaticis, criticisque ornare dissertationibus. Quæ omnia si pro rerum amplitudine ac dignitate me facturum esse polliceor, ridebunt me jure homines universi. Neminem quippè fugit, quanta scripserit de solis Patrum dogmatibus Dionysius Petavius, qui tamen illorum Sententias vix recitavit, neque de his definivit: quanta insuper Thomassinus, qui neque totam Theologiam in eaparte prægrandibus voluminibus explicavit. Historicis item dissertationes quàm fuscè pertractet Natalis Alexander, nemo non novit; de Ecclesiæ Conciliis quanta conscripserit Christianus Lupus, habemus præ oculis; sola Polemica Theologia quantum temporis, ac laboris postulat, ex solo Bellarmino possumus conjicere. De solis Ecclesiæ Sacramentis quàm latè differant etiam brevitatis amatores, scripta ostendunt Estii, Juenin, Tournely, aliorumque. Ipsa moralis Theologia à P. Vanroy brevissimè simul ac nervosè tradita plures Tomulos implevit; pluresque pariter Complexio recentiorum questionum, quam superioribus annis elaboravit noster Aurelius Piette. Si quis igitur numeris omnibus absolutam à me expectat Theologiam, is proculdubio me ad scribendum Superiorum meorum mandato compulsus tentat penitus exanimare. Proferam itaque quidquid imbecillitas mea, & angustia temporum patitur: neque libello titulum facio ampullosum, *Theologia Scholastica, Positiva, Moralis, Polemica*, R. P. Berti Theol. Tom. I.

qui discendi cupido uberrima spondeat: neque *Apparatus Theologicus*, qui solam methodum, & elementa suppeditet; neque *Theologica Institutiones*; quo vocabulo non disputationes significantur, sed regulæ ac præcepta. Opportunius videtur, si hunc præferat titulum *de Theologicis disciplinis*; idest, qui uni, aut alteri Theologiæ, itémque ampliori, ac breviori conveniat; neque ostendet scribentis audaciam, neque deprimat dignitatem scientiæ.

9. De ordine hujus Operis. Iste autem erit dissertationum nostrarum ordo. Agendum principio de vero ac supremo Numine, & contrà Atheos, ac Polytheos pugnandum: tum Divinæ Perfectiones sese offerent examinandæ: Trinitas deinde Personarum contrà pertinaces Impugnatores acerrimè est vindicanda. Quod implere conabimur novem prioribus libris. Accedent posthæc Tractatus de Cælestibus Spiritibus, de rerum corporearum productione, præsertim verò de homine primo, ipsius lapsu, pœnitentia, exilio, propagatione posterorum, atque peccati, pœnarumque in singulos transfusione. Id verò complecti curabimus dissertationibus quatuor, idest à libro decimo ad xiv. Præterea tradenda est rationalis Creaturæ institutio, non quidem quantum spectat ad commodum, & utilitatem Reipublicæ; id enim proprium est Ethices; sed quatenus dirigentibus legibus, & auxiliante divina Gratia conari debet, ut finem ultimum assequatur, & ab illo vitiis & peccatis avertitur. Quapropter hæc tertia pars sex libros de Divina Gratia, & exortis adversus illam hæresibus, in quibus libris situm est universum Augustinianæ Doctrinæ Systema: deinceps pertractationem de legibus, & insuper quatuor libros de humanis Officiis comprehendit; ideoque extenditur à quartodecimo libro ad quartum, ac vicesimum. Differendum deinceps quinque libris de Salvatoris nostri ad reparandum humanum genus adventu, de ejus Vita mysteriis, & miraculis plena: de Apostolis quos elegit, & de Ecclesia ab ipso instituta. Itaque hæc quarta Pars libro vigesimo quinto inchoata complebitur in vicesimo nono. Disputabimus denique de septem Ecclesiæ Sacramentis, quibus Christianæ Religio nutritur ac roboratur, à libro trigésimo ad postremum. Ita fiet, ut quinque partibus, libris autem triginta septem nostrum de Theologicis disciplinis Opus comprehendatur commode quiquennio absolvendum.

D

In

In feriis autem, festisque diebus, quibus consuetae lectiones praetermittuntur, praemanibus habendi erunt libri, quorum usus in singulis hisce partibus debet esse frequentior, & qui titulum referent: *Librorum de Theologicis disciplinis Supplementum*. Pertractabitur in his de locis Theologicis accuratius, & de controversiis reliquis in hoc priore Opere praetermissis: quarum amplitudo ac dignitas uberiolem, ac singularem postulat tractationem. Sparsa tamen

in libris istis xxxvii., & suo quaque loco distributa occurrent quaecunque magis necessaria videbuntur, & convenientia cuiusque libri argumento. Qui vero in pervolutandis Theologicis dissertationibus offenderit difficilia, atque ad ea percipienda indiget spiritu intelligentiae, quemadmodum hortatur Beatus Jacobus in Epistola Catholica cap. i. v. 5., *postulet à Deo, qui dat omnibus affluenter, & non improperat: & dabitur ei.*

DE